

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppatieteellinen tiedekunta

Laskentatoimi

Katja Kaipainen

**TILINPÄÄTÖSINFORMAATION LÄPINÄKYVYYDEN
MUUTOKSET POHJOISMAISSA IFRS-
STANDARDEIHIN SIIRTYMISEN JÄLKEEN**

Työn ohjaaja/tarkastaja: Professori Jaana Sandström

2. tarkastaja: Nuorempi tutkija Sanna Hämäläinen

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Katja Kaipainen
Tutkielman nimi:	Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyden muutokset pohjoismaissa IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen
Tiedekunta:	Kauppatieteellinen tiedekunta
Pääaine:	Laskentatoimi
Vuosi	2011
Pro gradu –tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 75 sivua, 16 kuviota ja 20 taulukkoa
Tarkastajat:	Professori Sandström Jaana Nuorempi tutkija Hämäläinen Sanna
Hakusanat:	Läpinäkyvyys, oikea-aikaisuus, konservatiivisuus, MTB
Keywords:	Transparency, timeliness, conservative, MTB

EU:n alueella julkisesti listatut yritykset siirtyivät käyttämään konsernitilinpäätöksissään IFRS standardeja vuodesta 2005 alkaen. Yhtenä syynä standardien käyttöönotolle oli lisääntynyt tarve tilinpäätösinformaation läpinäkyvyydelle. Tässä tutkimuksessa tutkitaan, onko listattujen pohjoismaisten yritysten tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys parantunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen. Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys koostuu oikea-aikaisuudesta ja tuloslaskelmapohjaisesta konservatiivisuudesta, jotka analysoidaan kvantitatiivisesti. Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys on parantunut, jos oikea-aikaisuus on kasvanut ja tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus madaltunut. Näin ei kuitenkaan ole käynyt analysoitavien ensimmäisten neljän vuoden aikana, eikä tasepohjaisen konservatiivisuuden todeta vaikuttaneen tuloksiin konservatiivisuuksien mittareiden negatiivisen korrelaation kautta. Tuloksiin voi vaikuttaa standardien käyttöönoton alkuvaikeudet sekä euroaluetta ja Yhdysvaltoja kohdannut rahoituskriisi tarkastelujakson loppu puolella.

ABSTRACT

Author: Katja Kaipainen
Title: Transparency of the financial information – changes in Nordic countries after moving to the IFRS-standards
Faculty: School of Business
Major: Accounting
Year: 2011
Master's Thesis: Lappeenranta University of Technology
75 pages, 16 diagrams and 20 tables
Examiners: Professor Sandström Jaana
Junior Researcher Hämäläinen Sanna
Keywords: Transparency, timeliness, conservative, MTB

In 2005 public listed companies in European Union started to use IFRS standard in their consolidated financial statements. One reason for this was growing needs for increasing transparency in financial statements information. In this paper it has been studied whether the transparency of financial statements in listed companies better after IFRS standards were taken in use in Nordic countries. Transparency in financial statements information consists of timeliness and conditional conservatism which are analysed quantitatively. In theory transparency in financial statements increases if timeliness grows and conditional conservatism becomes lower. This has not happened in analysed first four years after IFRS became obligatory. Unconditional conservatism did not have an effect on the results through negative correlation between measures of conservatisms. Difficulties at the beginning of using new standard and financial crisis that occurred in euro area and United States during the analysed period could have an effect on the results.

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet, rajaukset ja menetelmät	3
1.3 Tutkielman rakenne	4
2 Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys, oikea-aikaisuus ja konservatiivisuus	6
2.1 Läpinäkyvyyden taustaa.....	6
2.1.1 Läpinäkyvyyden ominaisuudet	9
2.1.2 Ominaisuuksien taustaa	9
2.1.3 Tutkimuksia läpinäkyvyydestä	12
2.2 Oikea-aikaisuuden taustaa.....	13
2.2.1 Tutkimuksia oikea-aikaisuudesta.....	14
2.3 Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden taustaa.....	15
2.3.1 Tutkimuksia tuloslaskelmapohjaisesta konservatiivisuudesta ..	16
2.3.2 Konservatiivisuuden vaihtoehtoisia selityksiä	20
2.4 Tasepohjaisen konservatiivisuuden taustaa.....	24
2.4.1 Tutkimuksia tasepohjaisesta konservatiivisuudesta	25
2.5 Konservatiivisuuden mittareiden ero	27
2.5.1 Konservatiivisuuden mittareiden suhde	27
3 Empiirinen analyysi.....	29
3.1 Tutkimusaineisto	29
3.2 Tutkimusaineiston kuvailu	30
3.3 Oikea-aikaisuuden ja konservatiivisuuden analysointi	32
3.3.1 Oikea-aikaisuuden trendit.....	32
3.3.2 Tuloslaskelmapohjaisen Konservatiivisuuden trendit	43
3.3.3 Tasepohjaisen konservatiivisuuden trendit.....	57
3.3.4 Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suhde	61

3.4 Keskustelua tuloksista.....	65
4 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	69
LÄHTEET	71

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Tutkimuksen taustalla on EU:n alueella julkisesti listattujen yritysten siirtyminen käyttämään konsernitilinpäätöksissään IFRS standardeja vuodesta 2005 alkaen. Kohdemaiksi on valittu pohjoismaista Tanska, Suomi, Ruotsi ja Norja, koska ne ovat pyrkineet harmonisoimaan laskentatoimen standardeja keskenään jo 1960-luvulta lähtien. Lisäksi pohjoismailla on monia samankaltaisia ominaispiirteitä, toisin kuin koko EU:n alueella sijaitsevilla valtioilla (King 1999, 24). Ihmisillä on samankaltainen ulkomuoto, maat sijaitsevat maantieteellisesti lähekkäin ja niillä on yhteistä historiaa. Lisäksi Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Suomen katsotaan kulttuurillisesti kuuluvan samaan ryhmään. (Agami & Monsen 1995, 186-187) Keskinäisestä harmonisoinnista ja yhteisistä piirteistä johtuen on mielenkiintoista tutkia näiden maiden yhteistä läpinäkyvyyden suuntaa sekä vertailla niiden keskinäisiä eroja, jos näitä ilmenee.

Tanskasta tuli Euroopan Unionin jäsen vuonna 1973 ja tästä johtuen sen on tullut noudattaa erilaisia EU:n asettamia direktiivejä jo vuosikymmenten ajan. Kaksi näistä direktiiveistä on liittynyt laskentatoimeen, neljäs direktiivi, joka käsittelee tilinpäätöksen muotoa ja käsitteitä sekä seitsemäs direktiivi, joka käsittelee konsernin tilinpäätöstä. Tanska oli ensimmäinen EU-maa, joka otti käyttöönsä neljännen direktiivin vuonna 1981 ja seitsemännen direktiivin se hyväksyi 1990. (Agami & Monsen 1995, 188) Ruotsista tuli EU:n jäsen 1994 ja se sääteli EU direktiivien käyttöönotosta liittyen laskentatoimen harmonisointiin vuonna 1995. Muutamaa vuotta myöhemmin tehdyssä tutkimuksessaan Blake et al. totesivat kansainvälisillä tilinpäätösperiaatteilla olleen jo vaikutusta ruotsalaiseen laskentatoimeen. (Blake et al. 1999, 421, 436) Myös Suomesta tuli EU:n jäsen 1994 ja se on

Ruotsin ja Tanskan ohella tehnyt lujasti töitä noudattaakseen neljättä ja seitsemättä direktiiviä. (Agami & Monsen 1995, 199)

Suomessa IFRS standardeja noudattavat kaikki yritykset, joiden liikkeelle laskemia arvopapereita on arvopaperimarkkinalaissa tarkoitetussa julkisessa kaupankäynnissä. IFRS standardeihin siirtyminen oli suurin kertaluontoinen haaste, mikä Suomessa on laskentatoimen suhteen koettu. Aiempi Suomessa tehty tutkimus osoitti tilinpäätösinformaation laadun parantuneen siirryttäessä käyttämään IFRS standardeja. Parannettavaa kuitenkin edelleen löytyy, muun muassa käytettävän tilinpäätösterminologian suhteen, joka ei tutkimuksen mukaan kaikilta osin vielä vastannut kansainvälistä terminologiaa. (Virtanen 2008, 20)

Myös Daske ja Gebhardt (2006, 463) saivat omassa tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. Heidän tutkimuksensa koski Itävallan, Saksan ja Sveitsin yrityksiä, jotka olivat ottaneet käyttöönsä vapaaehtoisesti tai lainsäädännön pakottamana kansainväliset tilinpäätösstandardit, joko IFRS:n tai U.S. GAAB:n. Tilinpäätösten laadun todettiin parantuneen merkittävästi aikaisempaan verrattuna erityisesti niiden yritysten osalta, jotka olivat ottaneet käyttöönsä IFRS standardit. (Daske et al. 2006, 493-494)

Toisenlaisiakin tutkimustuloksia on saatu. Esimerkiksi tutkittaessa Itä-Aasian maita, jotka ovat ottaneet käyttöönsä IFRS standardien tyyppisen tilinpäätösstandardiston, ei tilinpäätösten läpinäkyvyys ja laatu ole parantunut. Tämä on kuitenkin johtunut enemmän näiden maiden poliittisista ja kulttuurillisista syistä kuin standardien huonoudesta. (Ball et al. 2003, 236) Lisäksi varsinkin aluksi siirryttäessä IFRS standardeihin, on ongelmia aiheutunut muun muassa erilaisista käännöksistä eri kielille ja tämä on heikentänyt tilinpäätösten laatua. Vertailukelpoisuuteen on vaikuttanut ainakin vielä toistaiseksi se, että IFRS ei ole täysin yksiselitteinen normikokoelma, vaan sisältää edelleen ohjeellisia normeja, joihin voidaan halutessa soveltaa kansallisia käytäntöjä. (Virtanen 2008, 26)

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet, rajaukset ja menetelmät

Tässä tutkimuksessa on päätavoitteena tutkia tilinpäätösinformaation läpinäkyvydessä tapahtuneita muutoksia IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen. Ensisijainen tutkimusongelma on:

1. Onko pohjoismaalaisten listattujen yritysten tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys parantunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen?

Lisäksi alatavoitteena on selvittää läpinäkyvyyden ominaisuuksissa tapahtuneita muutoksia IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen ja toissijaisia tutkimusongelmia ovat:

2. Mitä muutoksia pohjoismaalaisten listattujen yritysten tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuudessa on tapahtunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen?

3. Mitä muutoksia pohjoismaalaisten listattujen yritysten tilinpäätösinformaation tuloslaskelmapohjaisessa konservatiivisuudessa on tapahtunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen?

4. Mitä muutoksia pohjoismaalaisten listattujen yritysten tasepohjaisessa konservatiivisuudessa on tapahtunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen?

5. Onko tasepohjaisella konservatiivisuudella vaikutusta pohjoismaalaisten listattujen yritysten tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen?

Aluksi läpikäydään kirjallisuuskatsaus perustuen aikaisempiin tutkimuksiin, joiden pohjalta teoria on kirjoitettu ja viitekehys muodostettu. Tutkimus rajataan tilinpäätösinformaation laadun ominaisuuksista oikea-aikaisuuteen ja konservatiivisuuteen, koska nämä yhdessä kuvaavat tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä. Läpinäkyvyyden ominaisuutena mainitaan nimenomaan tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus. Viimeaikoina on kuitenkin noussut kritiikkiä liittyen sen pätevyyteen mitata konservatiivisuutta (Roychowdhury & Watts 2007, 3), joten tutkimukseen otetaan mukaan myös tasepohjainen konservatiivisuus.

Teoria osuuden jälkeen suoritetaan kvantitatiivinen analyysi SPSS-ohjelmalla hypoteesien testausta varten. Tutkimusaineisto muodostuu pohjoismaalaisista listatuista yrityksistä, joilta löytyvät tarvittavat muuttujat analysoitavilta vuosilta. Läpinäkyvyyden ominaisuuksien muutoksia tarkastellaan vuosien 2001 - 2008 ajalta, pääpaino on kuitenkin vuosissa 2005 - 2008, jolloin yritykset ovat lainsäädännön pakottamina siirtyneet käyttämään IFRS standardistoa.

1.3 Tutkielman rakenne

Aluksi käsitellään tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä, minkä takia tilinpäätösinformaation pitää olla läpinäkyvää ja miten tämä läpinäkyvyys on mahdollista saavuttaa. Tämän jälkeen käydään läpi läpinäkyvyyden muodostavia ominaisuuksia, oikea-aikaisuutta ja tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta, niiden tulkintoja ja aikaisempia tutkimuksia. Seuraavana tarkastellaan tasepohjaista konservatiivisuutta, sen yhteyttä tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen sekä perehdytään viimeaikaiseen tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen kohdistuneeseen kritiikkiin. Seuraavaksi suoritetaan kvantitatiivinen analyysi läpinäkyvyyden ominaisuuksien, oikea-aikaisuuden ja konservatiivisuuden, muutoksista viimeisten kahdeksan vuoden aikana pohjoismaalaisissa listatuissa yrityksissä. Li-

säksi tutkitaan tuloslaskelmapohjaisen ja tasepohjaisen konservatiivisuuden mahdollista yhteyttä toisiinsa. Analyysin tulosten tulkinnan jälkeen pohditaan, mitä syitä näiden tulosten taustalla voisi olla ja mikä voisi olla hedelmällinen jatkotutkimuksen aihe.

2 Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys, oikea-aikaisuus ja konservatiivisuus

2.1 Läpinäkyvyyden taustaa

Ollakseen käyttökelpoista ja ajankohtaista, tilinpäätösinformaation tulee olla luotettavaa, johdonmukaista, vertailukelpoista ja läpinäkyvää. (Zarb 2006, 30) Läpinäkyvyyden voidaan määritellä olevan tietojen julkituomisen syvyyttä. Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys tarkoittaa, että yritys julkituo sijoittajilleen, sekä muille sidosryhmilleen, ymmärrettävästi ja vertailukelpoisesti, mistä sen tulos ja toiminta on muodostunut. (Bushman et al. 2004, 168) Lisäksi tilinpäätösraporteista tulee ilmetä yrityksen todellinen varallisuusrakenne ja erityisesti sen arvontuotto mahdollisuudet. Silti esimerkiksi immateriaalisten resurssien läpinäkyvyys taseessa on usein huonoa. (Busacca 2007, 306-308)

Läpinäkyvyyden yrityksen raportoinnissa ei tulisi olla toiminto, joka suoritetaan pakottavien standardien ja normien takia, vaan sen tulisi olla mahdollisuus parantaa vastuullisuutta ja pitkällä aikavälillä alentaa valvonta kustannuksia. Vastuullisuuden tulisi olla läpinäkyvyyden ja avoimuuden tavoite. Läpinäkyvyys saavutetaan, kun oikea tieto toimitetaan oikealle kohderyhmälle oikeaan aikaan. (Lund et al. 2007, 265) Yritysten raportointimallia tulisi myös laajentaa perinteisten taloudellisten mallien yli, jotta läpinäkyvyys kokonaisuutena saavutettaisiin. (Beattie et al. 2004, 206) Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin taloudellisen tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyteen, jonka ominaisuudet pystytään analysoimaan tilinpäätösinformaation lukujen ja osakkeen loppuvuoden kurssin pohjalta.

Yleisesti hyväksytyt korkealaatuiset tilinpäätösperiaatteet auttavat saavuttamaan läpinäkyvyyden. Vuosien pyrkimykset harmonisoida kansainvälistä laskentatoimea kulminoituivat IASC:n (International Accounting Standards

Committee) ja IFAC:n (International Federation of Accountants) julkaisemisiin laskentatoimen standardeihin. Kesäkuussa 2000 IASC nimettiin uudelleen IASB:ksi (International Accounting Standards Board), jonka ensisijainen tehtävä on kehittää ja julkaista kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Aluksi standardit tunnettiin nimellä IAS (International Accounting Standards), nykyisin standardien nimi on IFRS (International Financial Reporting Standards). Kirjanpito- ja pääomasijoitusyritysten toimeenpanemat tutkimukset ovat viitanneet siihen, että kansainväliset tilinpäätösstandardit ovat parantaneet tilinpäätösten läpinäkyvyyttä ja niillä on lisäksi merkittävä vaikutus joidenkin suorituskyvyn mittareiden arvioinnissa. Tämä edistää tehokkaampien pääomamarkkinoiden syntyä. (Zarb 2006, 30-33)

Kansainvälisiä IFRS standardeja alkoivat muun muassa EU:n alueella noudattaa yli 7 000 listattua yritystä 1. tammikuuta 2005. (Zarb 2006, 30) Motivaationa pakolliseen IFRS:n käyttöönottoon oli tarve taata parempi vertailukelpoisuus sekä korkeampi läpinäkyvyys ja laatu tilinpäätöksissä EU:n alueella. Tämä innosti muitakin standardien asettajia, kuten AASB:tä (Australian Accounting Standards Board), adoptoimaan IFRS normiston samalla tavoin. (Daske et al. 2006, 462) Myös Japani ilmoitti ottavansa IFRS normiston käyttöön konsernitilinpäätöksissä. Lisäksi monet maat, kuten Kiina, harmonisoivat omaa normistoaan samansuuntaiseksi IFRS:n kanssa. (Zarb 2006, 30-33)

Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyden vaatimuksen taustalla on myös se, ketkä ovat tilinpäätösten pääasiallisia käyttäjiä. Yhdysvalloissa vaikuttavan FASB:n (Financial Accounting Standards Board) ja IASB:n mukaan pääasialliset ja tärkeimmät käyttäjäryhmät ovat sijoittajat ja luotonantajat. Molemmat ryhmät ovat yrityksen ulkopuolisia sidosryhmiä ja näin ollen pääasiallinen tiedonlähde näille ryhmille on tilinpäätösinformaatio. FASB:n määritelmän mukaan tilinpäätösinformaation täytyy olla ymmärrettävää niille, joilla on riittävä ymmärrys liiketoiminnan ja talouden toiminnoista ja jotka ovat halukkaita perehtymään tilinpäätösinformaatioon riittävällä uutte-

ruudella. Lisäksi FASB huomioi, että tilinpäätösinformaation ymmärrys voi vaihdella huomattavasti eri käyttäjien kesken. Tilinpäätösinformaation tulisi olla ymmärrettävää myös ei-ammattilaisille. IASB määrittelee, että käyttäjillä tulee olla riittävä tietämys liiketoiminnan ja talouden toiminnoista ja laskentatoimesta sekä halu perehtyä tilinpäätösinformaatioon riittävällä uutteruudella. Tältä osin on olemassa pelko, että läpinäkyvyys on heikkenevässä, koska tilinpäätöksissä käytettyjä termejä on muutettu vaikeammin ymmärrettäviksi. (Ewer 2007, 18)

Läpinäkyvyyden vaatimuksen taustalla on myös johdon mahdollinen opportunistinen käyttäytyminen. Nykyisin yritykset ovat kansainvälistyneet ja rahoitusmarkkinat ovat epävakaat ja tämän takia tilinpäätösinformaation tarkoituksena on yleensä myös vähentää tuleviin tulovirtoihin liittyvää epävarmuutta. Yrityksen johto on se, jolla on hyödyllistä tietoa liittyen yrityksen arvoon ja toimintoihin. Usein johdon palkkiot ovat kuitenkin suhteutettu raportoituun tulokseen, joka aiheuttaa opportunistista käyttäytymistä, jolloin johto loogisesti pyrkii salaamaan kaiken sellaisen tiedon, jolla voi olla negatiivinen vaikutus heidän palkkioonsa. Korkea läpinäkyvyysvaatimus ja tiukat tilinpäätösstandardit kuitenkin vähentävät johdon mahdollisuuksia vaikuttaa tuloksen muodostumiseen. (Dimitropoulos et al. 2008, 252)

Tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys vähentää myös informaation epäsymmetrisyyttä. Informaation epäsymmetrisyys taas aiheuttaa kustannuksia talouteen kokonaisuudessa, riippumatta siitä, mikä epäsymmetrisyyden aiheuttaa. Informaation epäsymmetrisyyttä voidaan alentaa tietojen julkittuomista tukevilla säännöksillä, jotka parantavat oikea-aikaisuutta. (Lev 1988, 19) Tämä edellyttää oikea-aikaisempia julkittuomisia sekä laskenta-toimen voitosta että johdon tulevaisuuden ennakoarvioista. (Brackney et al. 1999, 48)

Paremmalle läpinäkyvyydelle on yhä suurempi tarve. Viimeaikaiset yrityspetokset ja laskentatoimen skandaalit ovat ravistelleet sijoittajien luotta-

musta ja aiheuttaneet yleistä epävarmuutta sekä laskeneet tilinpäätösraporttien käyttökelpoisuutta tehtäessä sijoituspäätöksiä. Tarve paremmalle läpinäkyvyydelle, rehellisyydelle ja paikkansapitävyydelle yrityksen taloudellisessa raportoinnissa on kiistaton. (Low et al. 2006, 222-228) Myös viimeaikaiset toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja lisääntynyt tarve muodostaa yritys alliansseja ja yhteisyrityksiä pärjätäkseen kansainvälisessä kilpailuympäristössä kasvattavat tarvetta läpinäkyvyydelle. Läpinäkyvyys on tehokas keino kasvattaa molemminpuolista luottamusta sekä yritysten kesken että suhteissa sijoittajiin ja luotonantajiin. (Kanagaretnam et al. 2009, 1)

2.1.1 Läpinäkyvyyden ominaisuudet

Tilinpäätösinformaation laadun attribuuteista on tutkimukseen valittu oikea-aikaisuus (timeliness) ja konservatiivisuus (conservatism), jotka yhdessä heijastavat tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä. Niiden taustalla on näkemys, että laskentatoimen tuloksen on tarkoitus mitata taloudellista tulosta, joka määritellään pääoman markkina-arvon muutokseksi. Näkemys muodostuu siitä, että molemmat mitat ovat pörssituottoja. Oikea-aikaisuus on selittävä voima käänteisregressiossa ja konservatiivisuus on negatiivisten ja positiivisten tuottojen kulmakertoimien suhde käänteisregressiossa. Konservatiivisuus siis eroaa oikea-aikaisuudesta siinä, että se heijastaa laskentatoimen voiton kykyä heijastua taloudellisista tappioista tai taloudellisista voitoista. (Francis et al. 2004, 972-973)

2.1.2 Ominaisuuksien taustaa

Läpinäkyvyyden ominaisuudet eroavat tutkimusten mukaan kansainvälisesti common-law ja code-law, toiselta nimeltään civil-law, maiden välillä (Ball et al. 2000, 2). Common-law maissa lait muodostuvat pääosin tuomioistuinten ennakkopäätöksistä, jotka sisällytetään lainsäädäntöön.

Common-law maita ovat pääasiassa Britannia ja Yhdysvallat. Code-law maat on jaettu lainsäädäntönsä suhteen kolmeen ryhmään, joita ovat Ranskan, Saksan ja Skandinavian lait. Näissä maissa lait ovat oppineiden ja lainsäätäjien säätämää yksityisoikeutta ja tuomioistuinten mahdollisuudet tulkita lakeja ovat pienemmät. (La Porta et al. 1997, 1131)

Tutkimusten mukaan common-law maissa laskentatoimen tulos on merkittävästi oikea-aikaisempaa, kuin code-law maissa. Code-law maissa informaation epäsuhtaisuus ratkaistaan mieluummin muutoin, kuin oikea-aikaisesti julkituoduilla tilinpäätöksillä, yleensä läheisillä suhteilla pääsijoittajiin. Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että parannukset common-law maiden tilinpäätösten avoimuus standardeissa alentavat agentti kustannuksia enemmän kuin mitä etuja läheiset suhteet sijoittajien ja johdon välillä code-law maissa antavat. (Ball et al. 2000, 2)

Code-law maissa valtiollinen vaikutus laskentatoimen käytäntöihin on korkea. Politisointi laskentatoimen standardien asettamisessa ja täytäntöönpanossa heikentää vaatimusta oikea-aikaiseen ja konservatiiviseen laskentatoimen tulokseen ja vastakohtaisesti kasvattaa tarvetta tuloksen vähäisiin vaihteluihin vuosien välillä. Yritystasolla politisointi usein johtaa osakashallinto malliin, jossa agentit käsitetään yritykseen sopimussuhteessa olevina ryhminä. Tällöin laskentatoimen tulosta pidetään näille ryhmille jaettavana piirakkana, josta osa menee osakkeenomistajille osinkoina, osa valtiolle veroina, osa bonuksina johdolle ja mahdollisesti myös työntekijöille. Johdolla taas on code-law maissa standardien antamana suurempi harkintavaltaa sen suhteen, milloin voitot ja tappiot sisällytetään laskentatoimen tulokseen ja tätä kautta johto voi vaikuttaa esimerkiksi maksettavien verojen määrään. Common-law maissa maksuja osakkeenomistajille ja muille sidosryhmille ei ole sidottu yhtä tiukasti laskentatoimen tulokseen, kuin code-law maissa ja tämä parantaa tilinpäätösten avoimuutta. (Ball et al. 2000, 3-4) Kuitenkin monissa code-law maissa on siirrytty

listattujen yritysten osalta käyttämään kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja, joiden tarkoituksena on parantaa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden osalta common-law maiden voiton todetaan olevan konservatiivisempaa kuin code-law maiden. Tämä johtuu erityisesti common-law maiden käräjöntikäytännöstä. Kuitenkin Ball et al. (2000, 47) tekemässä tutkimuksessa oletettiin Saksan laskentatoimen olevan konservatiivisempaa, koska saksalaisilla johtajilla on poikkeuksellinen toimintavalta alentaa raportoitua voittoa hyvän vuoden aikana. Kuitenkin, heillä on myös poikkeuksellinen toimintavalta viivyttää taloudellisten tappioiden tunnistamista ja näin kasvattaa raportoitua voittoa huonona vuonna. Tämä oli myös Britanniassa yleinen käytäntö 1900-luvun alkupuolella, mutta siitä tehtiin tehokkaasti loppu common-law maissa. Samanlaiset huomiot voidaan tehdä myös Japanin laskentatoimen kehityksestä. (Ball et al. 2000, 47-48)

Tutkimuksissa on myös todettu, että samalla laskentatoimen lainkäyttöalueella sijaitsevien yritysten taloudelliset raportit voivat erota toisistaan, vaikka ne käyttäisivät samoja laskentatoimen standardeja. Toisin sanoen, lainkäyttöalueella annetut laskentatoimen standardit voivat johtaa joidenkin yritysten osalta konservatiivisempaan raportointiin ja joidenkin yritysten osalta liberaalisempaan raportointiin. Esimerkiksi U.S. GAAP on konservatiivisempi yrityksille, joilla on paljon tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa kuin yrityksille, jotka muuten ovat samanlaisia, mutta niillä ei juuri ole tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa. Vastakohtaisesti U.S. GAAP on liberaalimpi niille yrityksille, jotka suorittava korvauksia työntekijöilleen osakeoptioina, kuin niille yrityksille, jotka muuten ovat samanlaisia, mutta eivät suorita korvauksia työntekijöilleen osakeoptioina. (Gigler et al. 2001, 484)

2.1.3 Tutkimuksia läpinäkyvyydestä

Dimitropoulos et al. (2008) tutkivat taloudellista läpinäkyvyyttä kreikkalaisten yritysten kohdalla. Tutkimuksessa suoritettiin regressioanalyysi jokaiselle yritykselle erikseen, jonka jälkeen ne klusteroitiin oikea-aikaisuuden ja konservatiivisuuden tason avulla. Jotta tutkimustulokset olisivat merkittäviä, mukaan otettiin vain yritykset, joiden kertoimet olivat tilastollisesti merkittäviä. Näin saatiin 76 yrityksen otos. Niiden yritysten voiton katsotaan olevan läpinäkyvää, jotka sijoittuvat oikea-aikaisuuden suhteen korkeimman oikea-aikaisuuden omaavaan klusteriin ja konservatiivisuuden suhteen matalimman konservatiivisuuden omaavaan klusteriin. Tutkimuksessa todettiin, että korkeimman oikea-aikaisuuden omaavilla yrityksillä osakkeen keskituotto on korkeampi ja niiden markkina pääoma on kasvussa. Vastaavasti yrityksillä, joiden oikea-aikaisuus on matala ja konservatiivisuus korkea, todettiin olevan negatiivinen keskimääräinen osakkeentuotto. Kaiken kaikkiaan voidaan siis sanoa, että yritykset, joilla on läpinäkyvämpi voitto, ilmentävät parempaa pörssimarkkinoiden ja kannattavuuden suorituskykyä kuin yritykset, joiden voitto on vähemmän läpinäkyvää. (Dimitropoulos et al. 2008, 261-262)

IFRS:n vaikutuksia läpinäkyvyyteen ja oikea-aikaisuuteen liittyen aineettomien hyödykkeiden näkyvyyteen taseessa on tutkittu tapaustutkimuksena Italiassa. Tutkimuksessa tutkittavan yrityksen vuoden 2003 tilinpäätös laadittiin sekä IFRS:n, U.S. GAAP:n että Italian GAAP:n mukaisesti, jonka jälkeen tehtiin systemaattinen vertailu. Tutkimuksen mukaan läpinäkyvyys on selkeästi parasta U.S. GAAP:n mukaan laaditussa tilinpäätöksessä, oikea-aikaisuuden suhteen ei merkittäviä eroja esiinny. Koska IFRS:n ja U.S. GAAP:n standardit aineettomien hyödykkeiden suhteen ovat lähes samanlaiset, voidaan nämä tulokset laajentaa koskemaan IFRS:ää aineettomien hyödykkeiden osalta. (Busacca 2007, 326)

2.2 Oikea-aikaisuuden taustaa

1960-luvun loppuun asti laskentatoimen käytännöt keskittyivät laajalti suoriteperusteiseen kirjaamiseen, normatiivisen teorian dominoidessa samanaikaisesti tutkimuksia. Kiihdyttääkseen kehitystä tällä rahoituksen ja talouden alueella, tutkijat alkoivat käyttää taloudellista tulosta mittapuuna laskentatoimen tuloksen laadun mittaamisessa. (Ding et al. 2006, 93) Oikea-aikaisuus kuvaa, missä määrin nykyisen jakson laskentatoimen tulos sisältää nykyisen jakson taloudellista tulosta, joka taas on muutos pääoman markkina-arvossa. (Ball et al. 2000, 2) Oikea-aikaisuuden voidaan määrittellä olevan myös kyky julkaista informaatiota ennen kuin se on vanhentunut. Tällöin informaatio on käyttökelpoista sidosryhmille päätöksentekoa varten. (Busacca 2007, 209)

Oikea-aikaisuutta voidaan tarkastella agenttiteorian pohjalta. Agenttikustannuksia syntyy, kun johto ja muut yrityksen osapuolet pyrkivät maksimoimaan omaa hyvinvointiaan sen sijaan, että pyrkisivät maksimoimaan yrityksen arvoa. Agenttikustannuksia voidaan pyrkiä alentamaan sopimuksin. Sopimusosapuolet taas vaativat oikea-aikaisia mittaustuloksia yrityksen suorituskyvystä ja nettoarvosta. Toisin sanoen liikkeenjohdollista suorituskykyä mittaavat mittarit palkkiosopimuksissa, kuten voitto, ovat sitä tehokkaampia, mitä oikea-aikaisempia ne ovat ja mitä paremmin ne heijastavat johdon toimien vaikutuksia yrityksen arvoon sillä periodilla, jolla toimet on tehty. Oikea-aikaisuus estää toimintahäiriöitä tuloksessa liittyen johdon rajalliseen toimiaikaan yrityksessä. Esimerkiksi johto voi luopua positiivisen nettonykyarvon projektista, jolla on lähitulevaisuudessa negatiiviset tuotot, koska tulevaisuuden voitot heijastavat projektin hyötyjä vasta sen jälkeen, kun nykyinen johto on jo jäänyt eläkkeelle. (Watts 2003, 211)

2.2.1 Tutkimuksia oikea-aikaisuudesta

Laskentatoimen tuloksen oikea-aikaisuutta tutkittiin jo vuonna 1968 Ballin ja Brownin toimesta. Heidän mallissaan regressioanalyysin selityskerroin mittasi laajuutta, jolla nykyisen jakson laskentatoimen tulos selitti nykyisen jakson taloudellista tulosta eli laskentatoimen tuloksen oikea-aikaisuutta. Tutkimuksessaan he tulivat siihen päätelmään, että laskentatoimen tulos on systemaattisesti jäljessä taloudellista tulosta. Tämän takia laskentatoimen tuloksella todettiin olevan matala oikea-aikaisuus ja tästä johtuen vähän arvomerkitystä. (Ball et al. 1968, 176-177)

Muutamassa tutkimuksessa tämän jälkeen keskityttiin enemmän oikea-aikaisuuteen laskentatoimen tuloksen ominaisuutena. Näissä näytettiin, että laskentatoimen tuloksen jäljessä olevuus taloudellisen tuloksen suhteen ulottuu monelle jaksolle. Pää syy tähän on, että laskentatoimen periaatteet, kuten tuloksen toteutuminen tai kustannusten kohdistaminen, aiheuttavat taloudellisen tuloksen sisältyvän laskentatoimen tulokseen jälkeen jäävästi jatkuvasti. (Ding et al. 2006, 94)

Alford et al. (1993, 213) tekemässä tutkimuksessa vertailtiin 17 eri maan tilinpäätösinformaation sisältöä ja oikea-aikaisuutta. Perusryhmänä käytettiin Yhdysvaltojen otosta. Tulokset paljastivat merkittäviä eroja oikea-aikaisuudessa ja informaation sisällössä tutkittavien maiden välillä. Australian, Ranskan, Hollannin ja Britannian laskentatoimen voitto oli tutkimuksen mukaan oikea-aikaisempaa kuin Yhdysvalloissa. Tulokset Belgiasta, Kanadasta, Hong Kongista, Irlannista, Japanista, Norjasta, Etelä-Afrikasta ja Sveitsistä eivät olleet yksiselitteisiä. Tanskassa, Saksassa, Italiassa, Singaporessa ja Ruotsissa laskentatoimen voitto on taas tutkimuksen mukaan vähemmän oikea-aikaista kuin Yhdysvalloissa. (Alford et al. 1993, 213)

Tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuuden vaikutuksia on tutkittu myös liittyen sijoittajien halukkuuteen hankkia tilinpäätösinformaatiota ennen nii-

den virallista julkaisemista. (Hakansson 1977, 414-415) Hakanssonin malli ennustaa, että kun julkinen tilinpäätösinformaatio ei ole oikea-aikaista, suuret sijoittajat ovat halukkaampia hankkimaan tilinpäätösinformaatiota ennen sen virallista julkaisua kuin pienet sijoittajat. Hakanssonin ennustus, että suurten sijoittajien halukkuus hankkia yksityistä tietoa kasvaa, kun tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuus heikkenee, motivoi Brackneytä ja Creadya tutkimaan, väheneekö suurten sijoittajien kaupankäyntivaste tilinpäätöstietojen suhteen, kun julkaistujen tilinpäätösten oikea-aikaisuus lisääntyy. Tutkimuksen mukaan oikea-aikaisuudella on merkittävä vaikutus kauppajen keskiarvojen koon suhteen, kun oikea-aikaisuuden puute johtuu odottamattomasta raportoinnin viiveestä. Tämä koskee kuitenkin vain suuria sijoittajia, koska kun suuret sijoittajat eliminoitiin pois, ei löytynyt merkittävää yhteyttä kauppajen koon ja oikea-aikaisuuden välillä. (Brackney et al. 1999, 40)

2.3 Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden taustaa

Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden tulkitaan olevan tulos siitä että huonot uutiset heijastuvat voittoon nopeammin kuin hyvät uutiset. (Basu 1997, 3) Tämä johtuu siitä, että sekä sijoittajat että laskentatoimeja säätelevät viranomaiset ovat kiinnostuneempia huonoista kuin hyvistä uutisistä, koska huonot uutiset auttavat havaitsemaan ongelma alueet ja tekemään järkeviä sijoituspäätöksiä. Lisäksi tilintarkastajat pitävät johdon julkittomia huonoja uutisia uskottavampina kuin hyviä uutisia. (Dimitropoulos 2008, 253)

Konservatiivisuus on vaikuttanut laskentatoimen teoriaan ja käytäntöön jo vuosikymmeniä. Basun (1997, 8) mukaan historialliset tallenteet 1400-luvulta kauppasuhteista osoittavat, että laskentatoimi oli konservatiivista jo keskiajan Euroopassa. Aiheeseen liittyvä kirjallisuus 1990-luvun alkupuolelta lähtien on ohjannut tutkimusta vertailevampaan suuntaan, koska kon-

servatiivisuus on keino arvioida voiton laatua ja informatiivisuutta suhteessa hyviin ja huonoihin uutisiin. Jos yritys julkistaa tilinpäätöksensä konservatiiviseen tapaan ja tietojen julkituominen on läpinäkyvää, mahdollistaa se sijoittajien arvioida uutisten vaikutuksia tuleviin voittoihin. Sitä vastoin, jos tilinpäätös ei ole läpinäkyvää voi tietojen laajempi julkituominen olla hyödyllistä. Tämä tarkoittaa, ettei tietojen laajempi julkituominen välttämättä tuota parempaa voiton informatiivisuutta, jos voitto on jo valmiiksi läpinäkyvää, mutta se voi olla hyödyllistä, jos voitto sisältää epäolennaisia komponentteja. (Dimitropoulos 2008, 252-253)

Verrattuna systeemiin, joka sallii taloudellisten tappioiden heijastua laskentatoimen voittoon pikkuhiljaa ajan saatossa, taloudellisten tappioiden oikea-aikainen sisältyminen laskentatoimen voittoon kannustaa johtoa nopeuttamaan tappioiden lähteen selvittämistä sekä estämään niiden muodostumista. Koska laskentatoimen voitto kulkee tasetileille, konservatiivisuuden vaikutuksesta myös rahoitus ja osingonjakopäätösten teko nopeutuu. Lisäksi se vaikuttaa nykyisiin johdon ja työntekijöiden bonuksiin. Se tekee johdon optimistisen, ei laskennallisen tiedon julkaisemisen vähemmän luotettavaksi tietämättömille käyttäjille. Konservatiivinen laskentatoimi näin edistää johdon valvontaa ja on hyvän hallintotavan tärkeä ominaispiirre. (Ball et al. 2000, 2)

2.3.1 Tutkimuksia tuloslaskelmapohjaisesta konservatiivisuudesta

Dimitropoulos et al. (2008, 253) tekemässä tutkimuksessa tutkittiin konservatiivisuuden esiintymistä Kreikan pääoma markkinoilla sekä lisäksi sitä, minkä verran taloudellinen läpinäkyvyys vaikuttaa tulevaisuuden voittoihin ja tuottoihin. Tutkimustulokset osoittivat, että konservatiivisuutta esiintyy Kreikan laskentatoimen ympäristössä, mutta toisaalta löydettiin vain heikkoja todisteita koskien voiton oikea-aikaisuuden vaikutusmahdollisuuksista.

Sen sijaan löydettiin todisteita, joiden mukaan tietojen julkituominen parantaa voiton informatiivisuutta niiden yritysten kohdalla, joilla on matala konservatiivisuus, mutta ei niiden yritysten kohdalla, joilla on korkea oikea-aikaisuus. Löydökset osoittavat, ettei parempi julkituominen välttämättä johda parempaan informatiivisuuteen yritysten julkisessa kaupankäynnissä olevien osakkeiden hinnan suhteen. (Dimitropoulos 2008, 253)

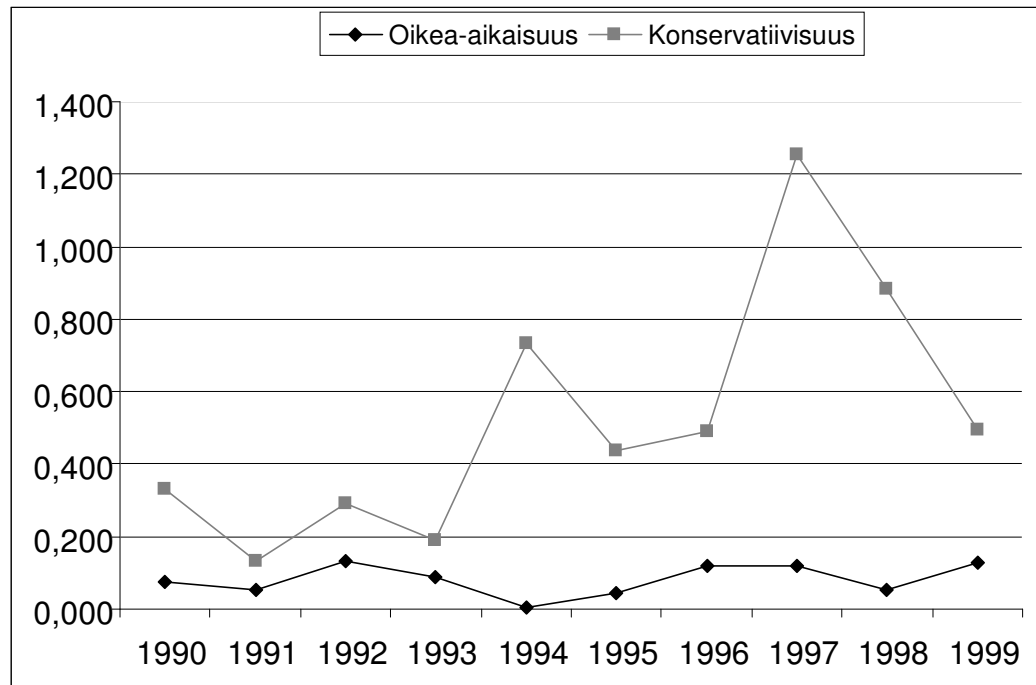
Gigler et al. (2001) tekemässä tutkimuksessa tutkittiin ennaltaehkäisevän vapaaehtoisen raportoinnin ja konservatiivisuuden yhteyttä. Tutkimuksessa esitettiin, että mitä konservatiivisempaa yrityksen taloudellinen raportointi on, sitä matalampia ovat hyödyt riskinjaon suhteen oikea-aikaisemmista julkituomisista ja näin ollen ennaltaehkäisevä vapaaehtoinen raportointi on yritykselle vähemmän hyödyllistä. Tutkimuksessa myös todettiin, että yritykset, joilla on vähemmän konservatiivinen taloudellinen raportointijärjestelmä todennäköisemmin harjoittajat oikea-aikaista ennaltaehkäisevää vapaaehtoista raportointia kuin yritykset, joiden taloudellinen raportointijärjestelmä on enemmän konservatiivinen. Tämän pohjalta todettiin, että yrityksillä, joilla on suhteellisesti vähemmän konservatiivinen järjestelmä, vapaaehtoiset julkituomiset aiheuttavat sen, että tuotot ohjaavat voittoja. Samalla todettiin, että suhteellisesti konservatiivisemmän järjestelmän omaavien yritysten kohdalla voitot ohjaavat tuottoja. Tämän seurauksena tuotot kuvastavat uutisia oikea-aikaisemmin vähemmän konservatiivisen laskentatoimen omaavien yritysten kohdalla kuin niiden yritysten kohdalla, joiden laskentatoimi on enemmän konservatiivista. (Gigler et al. 2001, 472-483)

Gigler et al. (2001) tekemässä tutkimuksessa osoitettiin myös, että tuotot sisältävät uutiset oikea-aikaisemmin niiden yritysten kohdalla, joiden laskentatoimen järjestelmä on suhteellisesti vähemmän konservatiivinen. Lisäksi tutkimuksessa osoitettiin, että yrityksillä, jotka tekevät ennaltaehkäiseviä vapaaehtoisia julkituomisia on suhteellisesti liberaalimpi laskentatoimen järjestelmä kuin niillä, jotka eivät tee vapaaehtoisia julkituomisia ja

lisäksi näiden yritysten laskentatoimen voitto on keskimäärin suurempi. (Gigler et al. 2001, 484-485)

Konservatiivisuuden ja oikea-aikaisuuden muutoksia on tutkittu myös ranskalaisen yritysten tilinpäätösinformaation suhteen. Syvät muutokset ovat ottaneet paikkansa Ranskan laskentatoimessa edellisen vuosikymmenen aikana, kehittäneet sen taloudellisia markkinoita ja kansainvälistäntyneet ranskalaisia yrityksiä. Nämä muutokset ovat tarjonneet erinomaisen mahdollisuuden analysoida voiton ominaisuuksien trendejä ja testata yritysten tunnusmerkkien vaikutuksia näihin laskentatoimen ominaisuuksiin. Analysoitaviksi yrityksen tunnusmerkeiksi tutkimukseen oli otettu mukaan yrityksen koko, kansainvälinen rahoitus ja tilintarkastuksen suorittava yritys (Big Five auditing). Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa. Ranskalaisissakin yrityksissä hyvillä uutisilla todettiin olevan myöhemässä oleva vaikutus voittoon, koska kirjanpitäjät sallivat tällaisten uutisten heijastua asteittain voiton määrään. Kun taas huonot uutiset heijastuvat nopeasti numeroihin, mutta sen vaikutus on lyhytaikaisempi. (Ding et al. 2006, 93-106)

Ding et al. (2006, 101) tekemän tutkimuksen pohjalta on konservatiivisuuden ja oikea-aikaisuuden trendit piirretty seuraavalla sivulla olevaan kuvioon (Kuvio 1). Konservatiivisuuden todettiin olevan trendiltään nouseva tarkastelujakson aikana, vaikka lopussa on taas selkeää laskua, kuten kuvioista voi nähdä. Oikea-aikaisuudessa ei taas selkeää trendiä ole, vaan se on vaihdellut molempiin suuntiin eli oikea-aikaisuus ei parantunut tarkastelujakson aikana huolimatta syvästä laskentatoimen muutoksista. Lukuun ottamatta yrityksen kokoa, mikään muista yrityksen tunnusmerkeistä, joita tutkimuksessa oli mukana, ei ennusta yrityksen laskentatoimen voiton ominaisuuksia. Ding et al. tutkimuksen suurin panos oli laajentaa Basun (1997) tutkimusta analysoimalla tiettyjen yrityksen tunnusmerkkien vaikutusta laskentatoimen voiton ominaisuuksien muutoksiin. (Ding et al. 2006, 93-106)

Kuvio 1. Konservatiivisuuden ja oikea-aikaisuuden trendit ranskalaisissa yrityksissä

(Ding et al. 2006, 101)

Konservatiivisuuden esiintymistä on tutkittu myös Tshekin pääomamarkkinoilla. Nämä tulokset poikkeavat muista edellä esitetyistä ja Tshekeissä hyvät uutiset tunnistetaan nopeammin kuin huonot uutiset. Konservatiivisuutta ei siis todettu esiintyvän Tshekeissä ja tämän uskotaan johtuvan pääomamarkkinoiden kehittymättömyydestä sekä tutkimusperiodin aikana vallinneista tiukoista laskentatoimen standardeista, jotka eivät antaneet harkintavaltaa johdolle. Lisäksi sääntely-ympäristö Tshekeissä ei juuri anna johdolle kannustimia yksipuolistaa nykyistä voittoa oman edun tavoittelun nimissä. (Jindrichovska et al. 2005, 650-651)

Francis et al. (2004, 967) tekemässä tutkimuksessa tutkittiin omanpääoman kustannusten ja voiton ominaisuuksien suhdetta. Tutkimuksessa olivat mukana myös oikea-aikaisuus ja konservatiivisuus. Tutkimuksen

perustana oli teoreettinen malli, joka ennustaa positiivista yhteyttä informaation laadun ja omanpääoman kustannusten välillä. Oikea-aikaisuuden suhteen positiivinen yhteys löytyi omanpääoman kustannuksiin eli kun oikea-aikaisuus kasvoi, kustannukset pienenevät. Konservatiivisuus taas muodosti poikkeuksen, eikä kyseistä yhteyttä löytynyt eli konservatiivisuuden kasvun ei todettu lisäävän omanpääoman kustannuksia. (Francis et al. 2004, 967-1006)

2.3.2 Konservatiivisuuden vaihtoehtoisia selityksiä

Watts (2003, 207) käy läpi tutkimuksensa ensimmäisessä osassa vaihtoehtoisia selityksiä konservatiivisuudelle laskentatoimessa ja niiden merkitystä laskentatoimen säätelijöihin. Perinteisesti tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus määritellään sananparrella ”anticipate no profit, but anticipate all losses” (Watts 2003, 208) eli ei ennakoita voittoja, mutta ennakoitaan kaikki tappiot. Se, että voittoja ei ennakoita tarkoittaa, että voitot tunnustetaan vasta kun on laillinen saatava tuotoista, jotka synnyttävät voitot. Lisäksi näiden tuottojen tulee olla toteen näytettävissä. Konservatiivisuus ei tarkoita, että kaikki tuotto rahavirrat pitäisi olla saatu ennen kuin voitto on tunnustettu, vaan pikemminkin, että nämä rahavirrat pitää olla toteen näytettävissä. Konservatiivisuus siis aiheuttaa epäsuhtaisia edellytyksiä voittojen ja tappioiden vahvistamiselle. Tämän tulkinnan avulla voidaan konservatiivisuudelle määrittää eri asteita eli mitä suurempia ovat erot voittojen ja tappioiden vahvistamisen vaatimusten välillä, sitä suurempaa on konservatiivisuus. (Watts 2003, 208)

Tärkeä seuraus konservatiivisuuden epäsuhtaisesta voittojen ja tappioiden kohtelusta on substanssiarvon alituinen vähättely. Pääomamarkkinoiden säätelijät, standardien asettajat ja akateemikot kritisoivat konservatiivisuutta, koska tämä nykyisen periodin voittojen vähättely voi johtaa tulevan periodin voittojen liioitteluun ja aiheuttaa tulevien kulujen vähättelyä. Kritiikin

esittäjät käyttävät usein konservatiivisuutta kuvaamaan tuloslaskelman vaikutuksia vain yhteen tiettyyn periodiin, jättäen muut periodit huomiotta. Tämä ei kuitenkaan sovi konservatiivisuuden määritelmään, koska konservatiivisuus tarkoittaa kumulatiivisia taloudellisia vaikutuksia, jotka on kuvattu taseessa sekä tuloina että voittoina siitä asti, kun yritys on ollut toiminnassa. (Watts 2003, 208)

Konservatiivisuuden on arvioitu olevan kaikkein vaikutusvaltaisain periaate laskentatoimen arvostuksissa. Viimeaikaiset empiiriset tutkimukset eivät ainoastaan osoita, että laskentatoimen käytännöt ovat konservatiivisia, vaan myös, että käytännöistä on tullut yhä konservatiivisempia viimeisten 30 vuoden aikana. Nämä tulokset ovat aiheuttaneet kuuluvaa vastustusta monissa pääomamarkkinoiden säätäjissä, standardien asettajissa ja akateemikoissa. Konservatiivisuuden pitkä selviytyminen ja sen ilmeinen lanistumattomuus kritiikkiä kohtaan viittaavat vahvasti siihen, että konservatiivisuutta kritisoivat eivät huomaa sen merkittäviä etuja. Jos konservatiivisuus yritetään poistaa ilman, että ymmärretään sen tuomat edut, tulokseksi tulevat standardit ovat todennäköisesti vakavasti haitallisia taloudelliselle raportoinnille. (Watts 2003, 208-209)

Tutkijat ovat löytäneet konservatiivisuudelle muitakin selityksiä. Yksi selitys on, että konservatiivisuutta esiintyy, koska se on osa yrityksen organisaatiossa käytettävää tehokasta teknologiaa ja osa sen sopimuksia eri sopimuspuolten kanssa. Tämä sopimusperusteinen selitys tarkoittaa, että konservatiivisuus laskentatoimessa on keino osoittaa sopimuspuolille aiheutuvat vaarat, jotka johtuvat yrityksen epäsuhtaisesta informaatiosta, epäsuhteisista voitoista, suppeasta näköpiiristä ja suppeista vastuista. Vaikka erotettaisiin sopimuksellinen ja liikkeenjohdollinen laskenta taloudellisesta raportoinnista, ongelmia voi esiintyä taloudellisessa raportoinnissa niin kauan kuin raportoidut laskentatoimen luvut informoivat sijoittajia johdon suorituskyvystä ja vaikuttavat sijoittajien päätöksiin allokoida varojaan ja tätä kautta johdon hyvinvointiin. Nämä johdon hyvinvointiin vaikuttavat vaiku-

tukset motivoivat johtoa raportoimaan yksipuolisesti, eikä tämä informoi sijoittajia ja muita sopimusosapuolia parhaalla mahdollisella tavalla. (Watts 2003, 209)

Käytännössä konservatiivisuus enemmän kuin kuittaa johdon yksipuolisuuden sekä keskimääräiset lykätyt voitot ja vähättelee kumulatiivisia voittoja sekä nettovarallisuutta. Sopimusten solmimisen suhteen nämä vaikutukset kasvattavat yrityksen arvoa, koska ne rajoittavat johdon opportunistisia korvauksia johdolle itselleen ja muille sopimusosapuolille, kuten osakkeenomistajille. Kasvanut yrityksen arvo jaetaan kaikkien yrityksessä mukana olevien osapuolten kesken ja se kasvattaa kaikkien hyvinvointia. Tällä tavalla konservatiivisuus on tehokas sopimusmekanismi. (Watts 2003, 209)

Konservatiivisuus on kuitenkin enemmänkin tehokas taloudellisen raportoinnin mekanismi sopimusten puuttuessa. Muut konservatiivisuuden selitykset ehdottavat, että konservatiivisuus lisäksi kuittaa johdon yksipuolisuuden taloudellisessa raportoinnissa ja ei sopimussuhteessa olevat osapuolet pitävät arvossa konservatiivisuuden rajoittavaa vaikutusta opportunistisiin palkkioihin johdolle ja muille sopimusosapuolille. Ottaen huomioon konservatiivisuuden ja sen aikaan saaman nettovarallisuuden yksipuolisuuden, se on luultavasti välttämätön komponentti tehokkaassa taloudellisessa raportoinnissa. (Watts 2003, 209)

Yksi lähde konservatiivisuudelle viime vuosina ovat osakkeenomistajien käräjöinnit. Käräjöinnit aiheuttavat myös epäsuhtaisia voittoja sikäli, että yritysten nettovarallisuuden liioittelu tulee pikemminkin tuottamaan yritykselle käräjöinti kustannuksia kuin nettovarallisuuden vähättely. Vähättelemällä nettovarallisuutta, konservatiivisuus alentaa yrityksen odotettuja käräjöintikustannuksia. Epäsuhteisuus käräjöintikustannuksissa on yhdenmukaista oikeusjärjestelmän kanssa, joka on kehitetty rajoittamaan opportunistisia palkkioita johdolle ja muille yrityksen osapuolille. Siinä suhteessa

käräjöintiselitys ehdottaa, että myös muut henkilöt kuin yrityksen osapuolet pitävät arvossa tällaisia rajoitteita. (Watts 2003, 209)

Raportoinnin ja verotuksen yhteys voi myös aiheuttaa konservatiivisuutta taloudelliseen raportointiin. Epäsuhtainen voittojen ja tappioiden tunnistaminen antaa hyväntuottoisen yrityksen johdolle mahdollisuuden alentaa verojen nykyistä arvoa ja kasvattaa yrityksen arvoa. Tulojen tunnistamisen viivytely ja kustannusten tunnistaminen nopeuttaminen siirtää verojen maksua. (Watts 2003, 209)

Lopuksi, taloudellista raportointia säätelevien standardien asettajilla ja valvojilla on omat kannustimensa suosia konservatiivista laskentatoimea ja raportointia. Aivan kuten siellä on epäsuhtaa käräjöinti kustannuksissa, siellä on epäsuhtaa myös valvontakustannuksissa. Standardien asettajat ja valvojat kohtaavat todennäköisemmin kritiikkiä, jos yritykset liioittelevat nettoarvonsa, kuin jos ne aliarvioivat sen. Konservatiivisuus alentaa poliittisia kustannuksia, jotka on säädetty standardien asettajille ja valvojille. Tämä epäsuhta poliittisissa kustannuksissa, kuten epäsuhta käräjöintikustannuksissakin, on yhtenäinen ei sopimusperusteisten osapuolten, kuten äänestäjien, arvostaessa konservatiivisuutta rajoittavana tekijänä opportunististen maksujen suhteen. (Watts 2003, 209-210)

Yhteinen ominaisuus näiden neljän selityksen suhteen on, että ne saattavat olla osoitus yhdestä selityksestä. Kuten on todettu, konservatiivisuus houkuttelee sopimusten solmimiseen, käräjöintiin ja poliittisiin kustannuksiin yhtäpitävästi kuin yleinen vastenmielisyys johdon ja muiden sopimuspuolten opportunistisia maksuja kohtaan. Toteennäytettävyyden rooli on myös tavanomainen kaikissa selityksissä. Voittojen toteennäytettävyyden on olennaista laillisissa sopimuksissa. Sopimukset, jotka ovat kirjoitettu ei toteennäytettävissä olevin laskentatoimen numeroin, eivät ole täytöntöönpanokelpoisia. Vastaavasti todisteet huijauksesta taloudellisessa rapor-

toinnissa käräjillä ja täytäntöönpanokelpoiset verotuksen säännöt edellyttävät toteennäytettäviä laskentatoimen numeroita. (Watts 2003, 210)

On olemassa myös kaksi muuta selitystä, jotka voivat selittää samoja konservatiivisuuden aiheuttamia yrityksen ominaisuuksia, kuten tappioiden hetkellistä luonnetta. Ensimmäinen näistä liittyy tuottojen hallintaan eli johto vähättelee varoja ottaen kohtuuttomia palkkioita ja kohtuuttomia poistoja kirjanpidossa, tarkoituksenaan liioitella tulevaisuuden tuottoja. Toinen selitys taas on, että johto päättää luopua toiminnosta, joka ei ole voitollinen. (Hayn 1995, 148) Vaikka nämä molemmat selitykset voivat selittää samoja piirteitä kuin konservatiivisuudesta aiheutuu, ne eivät voi erikseen tai yhdessä selittää systemaattista nettoarvon aliarviointia, joka on konservatiivisuuden tunnusmerkki. (Watts 2003, 210)

2.4 Tasepohjaisen konservatiivisuuden taustaa

Läpinäkyvyyden ominaisuuksia ovat siis oikea-aikaisuus ja tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus. Tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä viime aikoina joissakin tutkimuksissa, lähinnä koskien sen luotettavuutta konservatiivisuuden mittarina (Roychowdhury & Watts 2007, 3). Perustana kritiikille on tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden mittarin ja muiden konservatiivisuuden mittareiden negatiivinen korrelaatio. Tässä tutkimuksessa katsotaan konservatiivisuutta myös toiselta kantilta eli taseen kautta. Lisäksi empiriassa tutkitaan tasepohjaisen konservatiivisuuden esiintymistä sekä vaikutusta tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen ja tätä kautta mahdollista vaikutusta läpinäkyvyyden esiintymiseen.

Tasepohjaista konservatiivisuutta esiintyy raportoitaessa yrityksen nettovallisuutta (Feltham & Ohlson 1995, 692). Sen määritellään olevan yrityksen markkina-arvon ja raportoidun kirjanpidollisen arvon välinen ero tai

yrittäjän markkina-arvon muutoksen ja kirjanpidollisen arvon muutoksen ero. Konservatiivisuus vallitsee laskentatoimessa, jos markkina-arvo ylittää kirjanpidollisen arvon. (Roychowdhury & Watts 2007, 9-10) Tasepohjaisen konservatiivisuuden mittarina käytetään yleisesti MTB suhdelukua (Beaver & Ryan 2005, 293). MTB mittaa sitä laajuutta, jolla kirjanpidollinen arvo aliarvioi yrityksen arvoa eli tasepohjaista konservatiivisuutta esiintyy silloin, kun MTB on suurempi kuin yksi (Roychowdhury & Watts 2007, 3).

Tasepohjaisen konservatiivisuuden taloudelliset tehtävät eivät ole niin selkeitä, kuin tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden. Tasepohjainen konservatiivisuus vaikuttaa tehottomalta tai parhaimmillaankin neutraalilta sopimuksia solmittaessa. Luotonantajan näkökulmasta tasepohjaisesti konservatiivisilla voitoilla voi olla vaimentava vaikutus maksamiselle osakkeenomistajille ja siten alentaa luottoon liittyviä agentti kustannuksia missä maksaminen on yhteydessä voittoon tai oman pääoman kirjanpitoarvoon. Lisäksi, tasepohjainen konservatiivisuus edistää vapaaehtoisia, varmuuden vuoksi tehtäviä varauksia, jotka kasvattavat johdon harkinnanvaraista vapautta, erityisesti peittämään negatiivisia tapahtumia. (Gassen et al. 2006, 531)

2.4.1 Tutkimuksia tasepohjaisesta konservatiivisuudesta

Feltham ja Ohlson analysoivat odotuksia liittyen markkina-arvoon ja sen muutokseen suhteessa samanaikaiseen voittoon sekä odotuksia liittyen kirjanpidon arvoon suhteessa myöhäisempään voittoon. Laskentatoimen ollessa ei konservatiivista, tulokset ovat suoraviivaisia. Keskimäärin arvo/voitto suhde on identtinen varmuudella oikein harkitun voiton kanssa ja laskentatoimen voitto on yhtä suuri kuin markkina-arvon muutos. Laskentatoimen ollessa konservatiivista, tulokset ovat monimutkaisempia. Analyysit osoittavat, että keskimäärin sekä markkina-arvo että muutos markkina-arvossa ovat suuressa suhteessa voittoon, jos ja vain jos, konservatiivisen

laskentatoimen lisäksi yrityksen nettoarvon odotetaan kasvavan. Tämä tarkoittaa, että kasvulla ja konservatiivisuudella on samansuuntainen vaikutus näihin suhteisiin. Konservatiivisuus laskentatoimessa siis laskee varojen kirjanpitoarvoa, mutta nostaa tulevaisuuden voiton odotuksia. (Felt-ham & Ohlson 1995, 692-693 ja 701)

Tasepohjaista konservatiivisuuden esiintymistä on tutkittu kahdeksan Eurooppalaisen maan osalta Laran ja Moran tutkimuksessa. Tutkimukseen valitut maat olivat Iso Britannia, Saksa, Ranska, Sveitsi, Alankomaat, Italia, Espanja ja Belgia ja tutkimus suoritettiin 14 vuoden ajalta, vuosina 1987-2000. Tuloksista selviää, että lukuun ottamatta yhtä vuotta Alankomaiden tuloksista, kolmea Espanjan ja neljää Italian, kaikissa muissa maissa MTB on suurempi kuin yksi jokaisen vuonna ja näissäkin kolmessa maassa kaikkina muina vuosina. Lisäksi kaikki nämä kahdeksan odottamatonta MTB arvoa löytyvät analysoitavien vuosien alkupuolelta, jolloin rahoitusmarkkinat laskivat ja esimerkiksi Espanjassa ja Italiassa vaikutti korkean inflaation jakso. Tutkimustulosten perusteella todettiin myös, että code-law maissa on enemmän tasepohjaista konservatiivisuutta kuin common-law maissa. Lopuksi he pohtivat, poistaako Euroopassa yleisesti käytössä olevien standardien käyttö tutkimuksessa esiin tulleita eroja. Tasepohjaisen konservatiivisuuden osalta yhteisten standardien käytön uskotaan vähentävän eroja maiden välillä ainakin siinä tapauksessa, että johdolla ei ole mahdollisuutta valita usean eri vaihtoehdon välillä. (Lara & Mora 2004, 261 ja 276 ja 284-286)

Tasepohjaisen konservatiivisuuden muutosta tutkittiin myös Givolyn ja Hayn tutkimuksessa USA:ssa. Siinä todettiin, että todisteiden perusteella vuosikertomuksista on tullut 90-luvun loppupuolella entistä konservatiivisempia. Tätä on edesauttanut entistä käräjöimishaluisempi ympäristö, joka on lisännyt johdon halua ottaa käyttöönsä entistä konservatiivisempi asenne raportointia kohtaan. Lisäksi tilintarkastajat valikoivat asiakkaansa entistä tarkemmin ja ovat vähemmän halukkaita antamaan tilaa johdon tavoit-

teille raportoinnin suhteen. Tutkimuksen MTB arvot kerättiin 896 yritykseltä vuosilta 1962-1998. Trendiksi saatiin U:n muotoinen kaari, jonka perusteella todettiin konservatiivisuuden kasvaneen selkeästi 80- ja 90-luvuilla. (Givoly & Hayn 2000, 288-315) Tasepohjaisen konservatiivisuuden esiintymisen ero common ja code-law maiden välillä on myös ollut tutkimuksen aiheena. Aineisto kerättiin vuosilta 1990-2003, johon saatiin code-law maiden osalta 24 966 havaintoa ja common-law maiden osalta 43 477 havaintoa. Molempien otosten MTB suhdeluvun mediaaniarvo oli suurempi kuin yksi, common-law maiden MTB arvo oli hieman code-law maiden vastavaa suurempi. (Gassen et al. 2006, 540)

2.5 Konservatiivisuuden mittareiden ero

Tuloslaskelmapohjaisessa konservatiivisuudessa on siis kyse siitä, että huonot uutiset huomioidaan nopeammin kuin hyvät uutiset. Tasepohjaisessa konservatiivisuudessa taas yrityksen markkina-arvo ylittää yrityksen kirjanpitoarvon.

2.5.1 Konservatiivisuuden mittareiden suhde

Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden keskinäisestä suhteesta on julkaistu useita eri tutkimuksia. Yhdessä niistä on tutkittu vaikuttaako tasepohjainen konservatiivisuus tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen ja aiemmissa tutkimuksissa löydettiin eroihin common ja code-law maiden välillä tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suuruudessa ja esiintymisessä. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin teoreettisesti ja empiirisesti kuinka tasepohjainen konservatiivisuus ja tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus ovat yhteydessä toisiinsa, ovatko ne olennaisesti erilaisia voiton ominaisuuksia ja vaikuttaako niihin erilaiset yrityskohtaiset muuttujat ennemminkin kuin lakiin perustuvat tekijät. (Gassen et al. 2006, 527-528)

Tutkimuksen tuloksista selviää, että käytettäessä tasepohjaisen konservatiivisuuden mittarina MTB suhdelukua, ehkäisee tasepohjainen konservatiivisuus tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta merkittävässä laajuudessa. Jopa niin, että yritys ei hyödynnä tiettyä aiempaa, nykyistä tai jopa tulevaa investointia (tasepohjainen konservatiivisuus), koska se ei voi vähentää tällaista investointia huonojen uutisten tapauksessa koskien tulevaisuuden hyötyjä (tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus). Tämän tajuminen aiheuttaa negatiivisen suhteen tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden välille. Testattaessa empiirisesti tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suhdetta, täytyy olla tarkkana, että käytetään tasepohjaisen konservatiivisuuden mittarina sellaista mittaa, joka todellakin mittaa vain tasepohjaista konservatiivisuutta, eikä konservatiivisuutta kokonaisuutena. Jos mittarina käytetään sellaista mittaa, joka mittaa kokonaiskonservatiivisuutta, on sen korrelaatio tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden kanssa positiivinen. (Gassen et al. 2006, 528-533)

Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden välillä olevaa negatiivista korrelaatiota on selitetty monissa tutkimuksissa. Jotkut tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että suurimmasta osasta, ellei jopa kaikista, tutkimuksista puuttuu teoria, joka selittäisi miksi tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta ilmenee ja kuinka sen yleisesti oletettaisiin liittyvän MTB:n. Rouchowdhury ja Watts esittävätkin tutkimuksessaan (2007), että pidemmällä aikavälillä korkeampi epäsymmetristen voittojen ja tuoton reaktio voi tuottaa korkeamman tasepohjaisen konservatiivisuuden, jolloin konservatiivisuuksien suhde onkin positiivinen. (Roychowdhury & Watts 2007, 3)

3 Empiirinen analyysi

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto on peräisin Thomson One Bankerin tietokannasta. Aineistoon on valittu suomalaiset, ruotsalaiset, tanskalaiset ja norjalaiset julkiset ja aktiiviset yritykset, joita tietokannassa oli 942 kappaletta ja jotka siirrettiin sieltä Excelliin. Yrityksen nimen lisäksi tiedoiksi otettiin yritysavain, maakoodi, yrityksen käyttämä kirjanpitostandardisto, taseen loppusumma, pörssintunnus, osakkeen loppuvuoden kurssi, osakekohtainen tulos, Price to book ratio close ja päätoimialaluokitus. Thomson One Bankerin Price to book ratio close tunnusluku on laskettu samalla kaavalla kuin yleisesti konservatiivisuutta kuvaava market to book ratio, joten tästä eteenpäin käytetään muuttujasta MTB nimitystä.

Ensiksi aineistosta poistettiin yritykset, jotka eivät käytä IFRS standardistoa. Seuraavaksi aineistosta poistettiin rahoitus- ja vakuutustoimintaa harjoittavat yritykset toimialaluokituksen avulla. Näiden poistojen jälkeen jäljelle jäi 677 yritystä, joista oli ruotsalaisia 305, norjalaisia 159, suomalaisia 110 ja tanskalaisia 101. Seuraavaksi poistettiin yritykset, joilta puuttuivat tarvittavat muuttujat, osakkeen loppuvuoden kurssi, osakekohtainen tulos sekä PTB-ratio close analysoitavilta vuosilta, jolloin saatiin laskettua analyysissä tarvittavat muuttujat.

Tämän jälkeen laskettiin Excelissä regressio analyysissä tarvittavat muuttujat, joita ovat voitto ja tuotto. Voitto laskettiin jakamalla vuoden t osakekohtainen tulos vuoden t-1 osakkeen loppuvuoden kurssilla. Tuotto taas laskettiin vähentämällä vuoden t osakkeen loppuvuoden kurssista vuoden t-1 osakkeen loppuvuoden kurssi ja jakamalla tästä saatu tulos vuoden t-1 osakkeen loppuvuoden kurssilla. (Ball 2000, 7)

Lopuksi aineistosta poistettiin prosentit muuttujien molemmista päistä maittain, jolloin lopullisen aineiston kooksi tuli 325 yritystä, joista ruotsalaisia 133, norjalaisia 56, suomalaisia 73 ja tanskalaisia 63. Seuraavaksi aineisto siirrettiin SPSS-ohjelmaan, jossa aineiston kuvailu ja analyysi suoritetaan.

3.2 Tutkimusaineiston kuvailu

Tutkimusaineiston kuvailu suoritettiin SPSS-ohjelmalla. Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa (Taulukko 1.) on kuvailtuna analyyseissä tarvittavat muuttujat, voitto ja tuotto, sekä MTB tarkasteluvuosilta. Jokaiselta vuodelta on muuttujien minimi ja maksimi arvot, keskiarvo sekä keskihajonta kolmen desimaalin tarkkuudella.

Voiton arvoista sekä pienin -1,638 että suurin 0,528 löytyvät vuodelta 2002 ja samalta vuodelta löytyy myös pienin voiton keskiarvo 0,002. Suurimmillaan keskiarvo on ollut 0,057 vuonna 2005. Keskihajonta on ollut pienimmillään vuonna 2007 0,097 ja suurimmillaan 0,183 vuonna 2002. Tuotto taas on ollut pienimmillään -0,946 vuonna 2008 ja suurimmillaan 2,919 vuonna 2004. Pienimmillään tuoton keskiarvo on ollut -0,497 vuonna 2008. Samalta vuodelta löytyy myös pienin keskihajonta 0,224. Suurimmillaan keskiarvo on ollut 0,412 vuonna 2005 ja keskihajonta 0,538 vuonna 2003. MTB on ollut pienimmillään 0,088 vuonna 2008 ja suurimmillaan 22,302 vuonna 2005. Myös pienin keskiarvo 1,584 löytyy vuodelta 2008 ja suurin 3,257 vuodelta 2006. Keskihajonta on ollut pienimmillään 1,557 vuonna 2008 ja suurimmillaan 2,436 vuonna 2005.

Taulukko 1. Aineiston kuvailu

Aineiston kuvailu					
	N	Minimi	Maksimi	Keskiarvo	Keskihajonta
Voitto2008	325	-,685	,338	,013	,117
Voitto2007	325	-,659	,392	,040	,097
Voitto2006	325	-,648	,459	,047	,107
Voitto2005	325	-,363	,402	,057	,101
Voitto2004	325	-,694	,491	,044	,133
Voitto2003	325	-,976	,452	,008	,173
Voitto2002	325	-1,638	,528	,002	,183
Voitto2001	325	-,753	,281	,007	,150
Tuotto2008	325	-,946	,547	-,497	,224
Tuotto2007	325	-,770	1,311	-,022	,347
Tuotto2006	325	-,630	1,903	,262	,424
Tuotto2005	325	-,465	2,481	,412	,478
Tuotto2004	325	-,670	2,919	,245	,437
Tuotto2003	325	-,620	2,850	,373	,538
Tuotto2002	325	-,861	1,161	-,169	,346
Tuotto2001	325	-,907	1,584	-,095	,400
MTB2008	325	,088	14,530	1,584	1,557
MTB2007	325	,396	20,001	2,840	2,231
MTB2006	325	,653	20,965	3,257	2,355
MTB2005	325	,505	22,302	2,976	2,436
MTB2004	325	,429	10,925	2,456	1,622
MTB2003	325	,328	18,844	2,238	1,859
MTB2002	325	,103	14,606	1,678	1,555
MTB2001	325	,303	12,537	2,282	2,085
N	325				

3.3 Oikea-aikaisuuden ja konservatiivisuuden analysointi

Oikea-aikaisuuden ja tuloslaskelmapainotteisen konservatiivisuuden analysointi toteutettiin regressioanalyysillä. Molemmissa estimointimenetelmänä käytettiin lineaarisen regressioanalyysin pienimmän neliösumman menetelmää. Tasepainotteisen konservatiivisuuden tarkastelussa käytettiin kunkin vuoden havaintojen mediaaniarvoa. Ensiksi analyysit tehtiin kaikille pohjoismaalaisille yrityksille, tämän jälkeen ne jaettiin suuriin ja pieniin. Lisäksi jokaiselle maalle tehtiin erikseen analyysit, jotta voitiin katsoa, eroavatko maat toisistaan trendien suhteen.

3.3.1 Oikea-aikaisuuden trendit

Oikea-aikaisuudetta analysoitaessa oletetaan jokaisen ryhmän kohdalla, että

- Oikea-aikaisuus on kasvanut yritysten siirtyessä käyttämään IFRS-standardeja

Oikea-aikaisuutta analysoitaessa regressioanalyysissä selitettävänä muuttujana käytettiin voittoa ja selittävänä muuttujana tuottoa. Analyysi tehtiin erikseen jokaiselle vuodelle, jonka jälkeen tulokset kerättiin yhteenveto taulukoihin. (Ball et al. 1968, 161) Kaavana malli näyttää seuraavalta:

$$NI_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 R_{it} + \varepsilon_{it},$$

jossa NI on voitto, R on tuotto, α_0 on vakiotermi, α_1 regressiokerroin ja ε virhetermi. Mallissa voitto, tuotto ja virhetermi on laskettu jokaiselle yritykselle i tilivuotena t . Tuoton astetta on käytetty vasta muodostetun taloudellisen arvon sijasta kyseisenä tilivuonna. Tutkittaessa yhteyttä laskentatoimen arvon ja taloudellisen arvon välillä, tutkijat tutkivat laskentatoimen voi-

ton kykyä heijastaa yrityksen sisäistä arvoa. Regressioanalyysin selityskertoiminta R^2 on käytetty mittaamaan laajuutta, jolla yrityksen nykyisen periodin laskentatoimen voitto NI sisältyy yrityksen nykyisen periodin taloudelliseen tuottoon R, joka tarkoittaa siis laskentatoimen voiton oikea-aikaisuutta. (Ding 2006, 93) Lisäksi voidaan olettaa, että kun $\alpha_1 < 1$ oikea-aikaisuutta ei esiinny vaan pörssituotot määrittävät voiton tasoa. Lisäksi menneiden periodien tilinpäätösinformaation vaikutusta nykyiseen voittoon voidaan pitää esitettyinä, jos $\alpha_0 > 0$. (Dimitropoulos 2008, 260)

Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 2) on kerätty muuttujien kertoimet ja kertoimien sig. arvot SPSS-ohjelman tulostamasta Coefficients-tilastokaudesta. Kuten taulukosta voi nähdä, regressiokerroin α_1 on jokaisena tarkasteluvuonna merkittävästi alle 1 ilmaisten oikea-aikaisuuden puuttumista tulojen tunnistamisessa. Kertoimet ovat vuotta 2003 lukuun ottamatta tilastollisesti merkittäviä sig. arvon ollessa alle 0,05. Pääsääntöisesti vakiotermin kerroin α_0 on positiivinen ja tilastollisesti merkittävä jokaisena tarkasteluvuonna ja ilmaisee näin aikaisemman periodin tuoton informatiivista vaikutusta nykyisen periodin voittoon. Ainoastaan vuonna 2003 kerroin on negatiivinen, jolloin voidaan katsoa, ettei aikaisemman periodin tuotolla ole informatiivista vaikutusta vuoden 2003 voittoon.

Taulukko 2. Muuttujien kertoimet kaikki pohjoismaat

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
α_0	0,021	0,045	-0,004	0,015	0,029	0,018	0,042	0,073
<i>Sig.</i>	<i>0,007</i>	<i>0,000</i>	<i>0,741</i>	<i>0,060</i>	<i>0,000</i>	<i>0,004</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>
α_1	0,149	0,245	0,033	0,122	0,068	0,112	0,103	0,120
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,064</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>

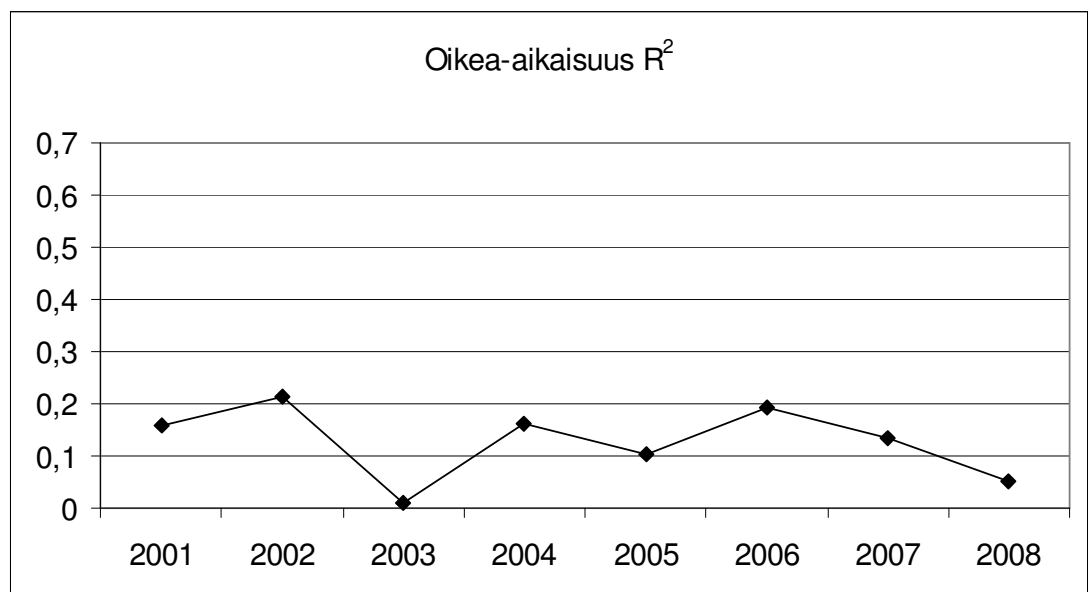
Selityskertoimen eli R^2 arvot saatiin SPSS-ohjelman mallin kooste taulukosta (model summary). Ne on koottu alla olevaan taulukkoon (Taulukko 3). Oikea-aikaisuus on vaihdellut jonkin verran vuosien välillä. Vuonna 2003 R^2 arvo on ollut vain 0,011, kun taas parhaimmillaan se on vuonna

2002 ollut 0,215. Lisäksi taulukkoon on kerätty korjatut R^2 arvot, jotka kertovat, kuinka hyvin selittävä muuttuja selittää selitettävän vaihtelusta prosentteina. Huonoimmillaan tuotto on selittänyt voittoa vuonna 2003 vain 1,1 prosenttia ja parhaimmillaan vuonna 2002 21,2 prosenttia.

Taulukko 3. Oikea-aikaisuuden vaihtelut kaikki pohjoismaat

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Oikea-aikaisuus R^2	0,159	0,215	0,011	0,161	0,103	0,194	0,136	0,052
Korjattu R^2	0,156	0,212	0,008	0,159	0,1	0,191	0,133	0,049

Oikea-aikaisuuden vaihtelut on kuvattuna alla olevaan kuvioon (Kuvio 2). Kuten kuviosta voi nähdä, ei oikea-aikaisuudella ole tällä tarkasteluvälillä yhtenäistä selkeää trendiä, vaan vuodesta 2001 vuoteen 2006 oikea-aikaisuus on vuorotellen noussut ja laskenut. IFRS-standardeihin liittymisen jälkeen oikea-aikaisuus nousi vuodesta 2005 vuoteen 2006, jonka jälkeen se on kääntynyt laskuun.

Kuvio 2. Oikea-aikaisuuden vaihtelut kaikki pohjoismaat

Kaikkien pohjoismaalaisten yritysten suhteen ei siis oikea-aikaisuudesta selkeää trendiä löytynyt ja oletus, että oikea-aikaisuus olisi kasvanut IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen, ei pitänyt paikkansa. Seuraavaksi tutkittiin, vaikuttaako yrityksen koko sen tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuuteen. Suuremmilla yrityksillä on enemmän resursseja panostaa tilinpäätösinformaation laatuun, joten täten voidaan olettaa niiden tilinpäätösinformaation olevan oikea-aikaisempaa, kuin pienten yritysten. Yritykset jaettiin taseen loppusumman perusteella kahteen ryhmään ja tehtiin erikseen analyysit suurille ja pienille yrityksille. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 4) on esitettyä muuttujien kertoimet ja kertoimien sig. arvot isojen ja pienten yritysten suhteen.

Taulukko 4. Muuttujien kertoimet pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pienet 163	α_0	-0,017	0,022	-0,065	-0,018	0,013	0,002	0,027	0,062
	<i>Sig.</i>	0,224	0,279	0,000	0,121	0,226	0,794	0,002	0,004
	α_1	0,137	0,248	0,079	0,128	0,049	0,125	0,115	0,118
	<i>Sig.</i>	0,000	0,000	0,001	0,000	0,003	0,000	0,000	0,004
Suuret 162	α_0	0,058	0,065	0,059	0,053	0,042	0,041	0,058	0,092
	<i>Sig.</i>	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	α_1	0,113	0,202	-0,031	0,095	0,092	0,080	0,080	0,136
	<i>Sig.</i>	0,000	0,000	0,240	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001

Kuten taulukosta voi nähdä, molemmissa ryhmissä regressiokerroin α_1 on jokaisena tarkasteluvuonna merkittävästi alle 1 ilmaisten oikea-aikaisuuden puuttumista tulojen tunnistamisessa. Pienten yritysten ryhmässä kertoimet ovat jokaisen vuonna tilastollisesti merkittäviä, kuten myös suurten ryhmässä vuotta 2003 lukuun ottamatta. Suurten yritysten ryhmässä vakiotermin kerroin α_0 on positiivinen ja tilastollisesti merkittävä jokaisena tarkasteluvuonna ja ilmaisee näin aikaisemman periodin tuoton informatiivista vaikutusta nykyisen periodin voittoon. Pienten ryhmässä

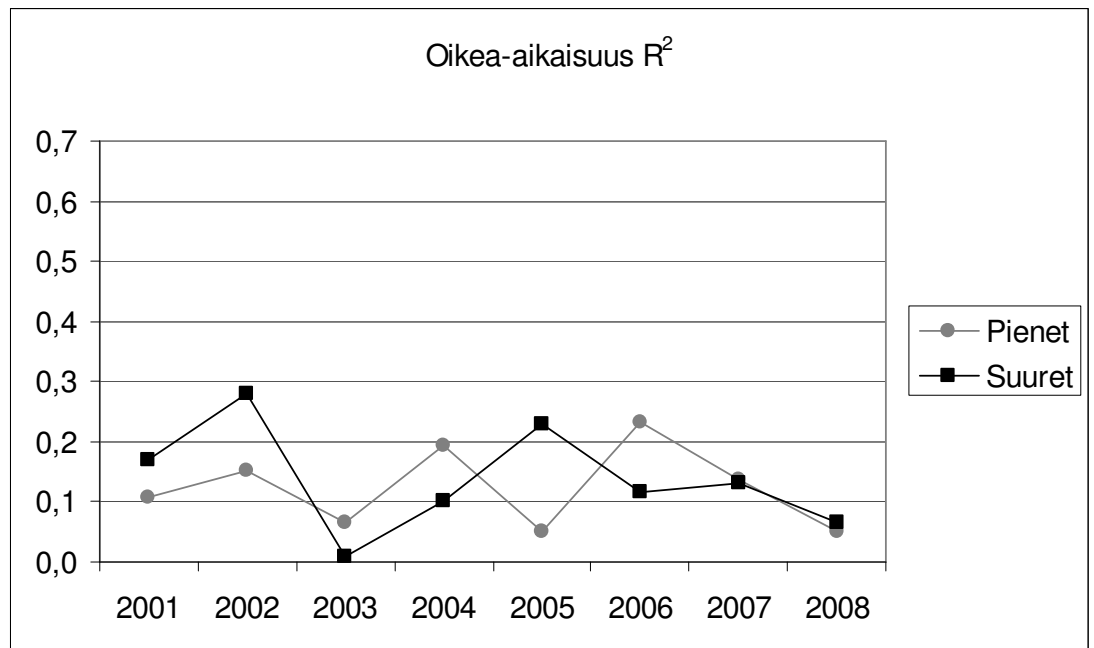
kerroin on negatiivinen vuosina 2001, 2003 ja 2004 ilmaisten näin aikaisemman periodin tuoton informatiivisen vaikutuksen puutetta nykyisen periodin voittoon ja tilastollisesti merkittävä kerroin on vain vuosina 2003, 2007 ja 2008.

Selityskertoimen R^2 arvot on koottuna alla olevaan taulukkoon (Taulukko 5). Molemmissa ryhmissä oikea-aikaisuus on vaihdellut jonkin verran vuosien välillä. Korkein R^2 arvo 0,280 löytyy suurten ryhmästä vuodelta 2002 ja matalin 0,009 vuodelta 2003 eli suurten yritysten ryhmässä on ollut pienten ryhmää suurempaa vaihtelua vuosien välillä. Korjatuista R^2 arvoista nähdään, että pienten ryhmässä tuotto on parhaimmillaan selittänyt vuonna 2006 voittoa 22,6 prosenttia ja huonoimmillaan 4,5 prosenttia vuonna 2008. Suurten ryhmässä tuotto on selittänyt voittoa yli 20 prosenttia sekä vuonna 2002 että vuonna 2005, kun taas huonoimmillaan selitettävyyden on alle prosentin vuonna 2003.

Taulukko 5. Oikea-aikaisuuden vaihtelut pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Oikea-aikaisuus R^2	Pienet	0,108	0,152	0,067	0,193	0,052	0,231	0,138	0,051
Korjattu R^2		0,102	0,147	0,061	0,188	0,046	0,226	0,133	0,045
Oikea-aikaisuus R^2	Suuret	0,170	0,280	0,009	0,101	0,230	0,117	0,131	0,066
Korjattu R^2		0,165	0,275	0,002	0,096	0,225	0,111	0,125	0,060

Oikea-aikaisuuden vaihtelut on kuvattuna seuraavaan kuvioon (Kuvio 3). Vuodesta 2001 vuoteen 2004 vaihtelu on molemmissa ryhmissä ollut samansuuntaista. Siirryttäessä IFRS-standardeihin oikea-aikaisuus nousi suurten ryhmässä, mutta laski pienten ryhmässä. Vuodesta 2005 vuoteen 2006 suunta oli taas juuri päin vastainen, jonka jälkeen pienten ryhmässä oikea-aikaisuus kääntyi laskuun, suurten ryhmä taas koki pienen nousun vuodesta 2006 vuoteen 2007, kääntyen taas tämän jälkeen laskuun.

Kuvio 3. Oikea-aikaisuuden vaihtelut pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset

Yritysten jako pieniin ja suuriin ei siis sekään tuonut esille selkeää trendiä oikea-aikaisuudessa. Myöskään IFRS-standardeihin siirtyminen ei ole parantanut tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuutta. Jonkin verran ryhmien väliltä löytyi vaihtelua, mutta yrityksen koko ei kuitenkaan näytä vaikuttavan oikea-aikaisuuden esiintymiseen. Seuraavaksi yritykset jaettiin maittain ryhmiin. Maaryhmien välillä oletetaan olevan vain vähän eroavaisuuksia, koska maat ovat harmonisoineet laskentatoimenkäytäntöjään jo vuosikymmenien ajan ja ovat monilta muiltakin ominaisuuksiltaan samankaltaisia.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 6) on esitettyinä muuttujien kertoimet ja kertoimien sig. arvot maittain. Kuten taulukosta voi nähdä, kaikissa ryhmissä regressiokerroin α_1 on jokaisena tarkasteluvuonna merkittävästi alle 1 ilmaisten oikea-aikaisuuden puuttumista tulojen tunnistamisessa. Pääsääntöisesti kaikissa ryhmissä kertoimet ovat jokaisen vuonna tilastollisesti merkittäviä, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Suomen ja Tanskan

yriösten vakiotermin kerroin α_0 on positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna ja ilmaisee näin aikaisemman periodin tuoton informatiivista vaikutusta nykyisen periodin voittoon. Ruotsin osalta tämä ei toteudu vuosina 2003, 2004 ja 2006 ja Norjalla vuonna 2001. Muina vuosina näissäkin ryhmissä α_0 on positiivinen. Pääsääntöisesti kertoimet ovat tilastollisesti merkittäviä, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Lähinnä vuosi 2003 tuntuu olevan ongelma tämän suhteen.

Taulukko 6. Muuttujien kertoimet maittain

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suomi	α_0	0,083	0,055	0,006	0,041	0,028	0,034	0,054	0,084
N=73	Sig.	0,000	0,000	0,722	0,002	0,000	0,001	0,000	0,009
	α_1	0,168	0,193	0,100	0,175	0,136	0,134	0,119	0,131
	Sig.	0,000	0,000	0,003	0,040	0,000	0,000	0,000	0,039
Ruotsi	α_0	0,003	0,028	-0,062	-0,015	0,008	-0,005	0,050	0,039
N=133	Sig.	0,784	0,021	0,002	0,252	0,498	0,669	0,000	0,137
	α_1	0,133	0,197	0,053	0,140	0,076	0,134	0,133	0,053
	Sig.	0,000	0,000	0,088	0,000	0,000	0,000	0,000	0,272
Norja	α_0	-0,018	0,054	0,020	0,020	0,058	0,023	0,022	0,208
N=56	Sig.	0,485	0,260	0,564	0,395	0,022	0,096	0,071	0,001
	α_1	0,168	0,436	-0,003	0,092	0,014	0,130	0,106	0,357
	Sig.	0,003	0,001	0,948	0,007	0,703	0,000	0,004	0,000
Tanska	α_0	0,018	0,064	0,066	0,037	0,040	0,055	0,042	0,069
N=63	Sig.	0,364	0,001	0,000	0,007	0,003	0,000	0,006	0,000
	α_1	0,123	0,202	0,007	0,116	0,068	0,023	0,062	0,108
	Sig.	0,022	0,000	0,793	0,000	0,000	0,371	0,120	0,003

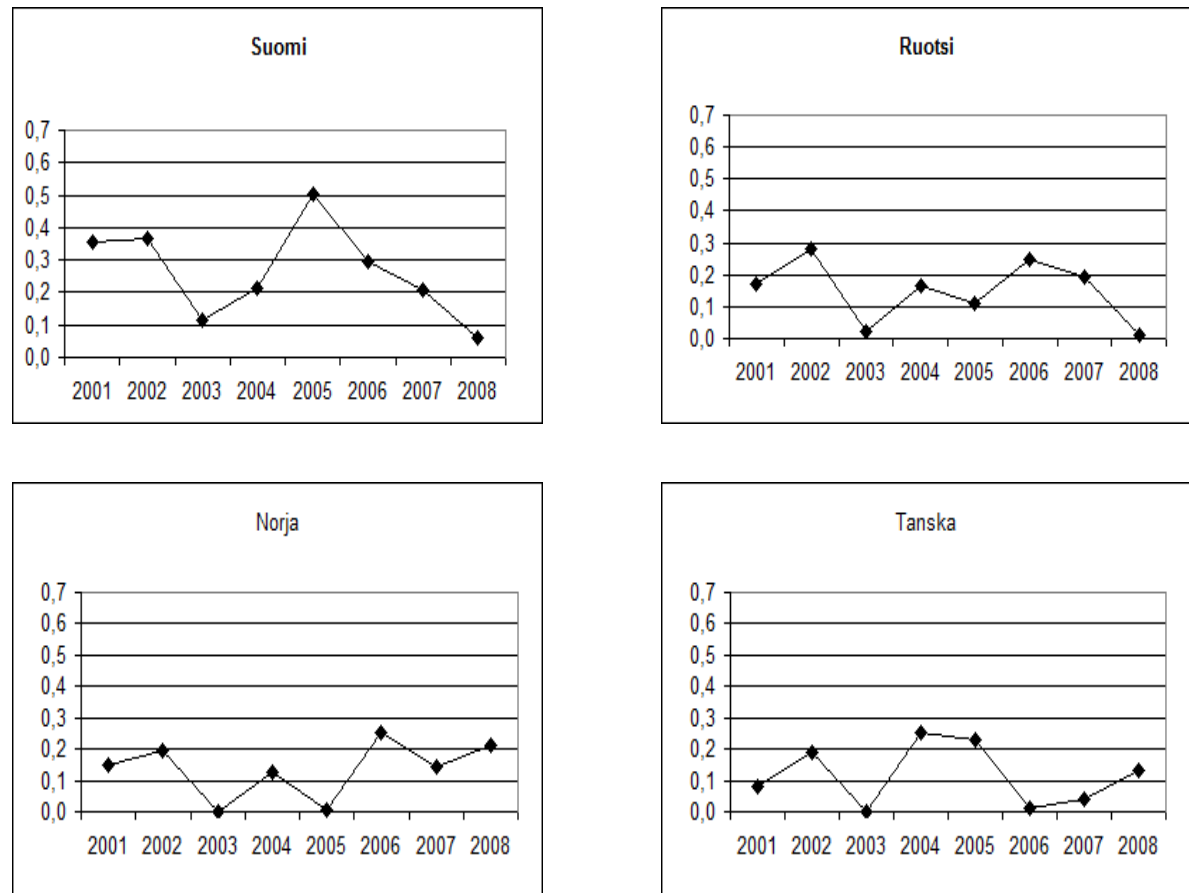
Selityskertoimen R^2 arvot on koottuna seuraavaan taulukkoon (Taulukko 7). Kaikissa ryhmissä oikea-aikaisuus on vaihdellut jonkin verran vuosien välillä. Korkein R^2 arvo 0,502 löytyy Suomen ryhmästä vuodelta 2005 ja matalin 0,000 Norjan ryhmästä vuodelta 2003. Korjatuista R^2 arvoista nähdään, että parhaimmillaan tuotto on selittänyt voittoa Suomen ryhmässä vuonna 2005 49,5 prosenttia ja huonoimmillaan 4,6 prosenttia vuonna

2008. Ruotsin vastaavat luvut ovat 27,6 % vuonna 2002 ja 0,2 % vuonna 2008, Norjan 23,7 % vuonna 2006 ja -1,8 % vuonna 2003. Tanskalla taas suurin selittävyys 24 % löytyy vuodelta 2004 ja pienin -1,5 % vuodelta 2003.

Taulukko 7. Oikea-aikaisuuden vaihtelut maittain

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suomi R ²	0,358	0,368	0,115	0,211	0,502	0,296	0,209	0,059
Korjattu R ²	0,349	0,359	0,103	0,200	0,495	0,286	0,198	0,046
Ruotsi R ²	0,169	0,281	0,022	0,163	0,110	0,249	0,194	0,009
Korjattu R ²	0,163	0,276	0,015	0,156	0,103	0,243	0,188	0,002
Norja R ²	0,151	0,196	0,000	0,129	0,003	0,251	0,143	0,213
Korjattu R ²	0,136	0,181	-0,018	0,113	-0,016	0,237	0,127	0,199
Tanska R ²	0,083	0,191	0,001	0,252	0,229	0,013	0,039	0,132
Korjattu R ²	0,068	0,177	-0,015	0,240	0,216	-0,003	0,024	0,118

Oikea-aikaisuuden vaihtelut on kuvattuina seuraavaan kuvioon (Kuvio 4) maittain. Vuodesta 2001 vuoteen 2004 kaikkien maiden oikea-aikaisuuden vaihtelu on ollut samansuuntaista, jonka jälkeen Suomen oikea-aikaisuus on noussut huomattavasti vuoteen 2005 muiden maiden oikea-aikaisuuden laskiessa. IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen Suomen oikea-aikaisuuden trendi on ollut koko ajan laskeva, Ruotsin ja Norjan ensimmäisen vuoden trendi on ollut nouseva, jonka jälkeen myös Ruotsin oikea-aikaisuus on vähentynyt, Norjan taas vaihdellut. Tanskan oikea-aikaisuus taas laski vuodesta 2005 vuoteen 2006, jonka jälkeen sen kääntyi nousuun.

Kuvio 4. Oikea-aikaisuuden vaihtelut maittain

Suomen ja Ruotsin osalta siis löytyi viimeisten parin vuoden ajalta laskeva trendi oikea-aikaisuudessa, joka on ristiriidassa sen käsityksen suhteen, että IFRS-standardien tulisi lisätä oikea-aikaisuutta. Norjalla ei selkeää trendiä löytynyt vaan oikea-aikaisuus vaihteli molempiin suuntiin, Tanskan oikea-aikaisuus taas on ollut nousussa viimeiset pari vuotta. Oletus maiden samankaltaisuudesta oikea-aikaisuuden suhteen pitää paikkansa ensimmäisten tarkasteluvuosien osalta, jolloin yritykset eivät vielä olleet siirtyneet IFRS-standardien käyttöön. IFRS-standardien käytönoton jälkeen on eroavaisuuksia jonkin verran maiden välillä. Tämä voi johtua IFRS-standardien käytönoton alkuvaikeuksista, eri kielikäännöksiin eroista ja eroista pääomamarkkinoilla.

Oikea-aikaisuuden suhteen yrityksiä tarkasteltiin vielä jakamalla ne MTB lukunsa mukaan suuriin ja pieniin. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 8) on esitetty muuttujien kertoimet ja kertoimien sig. arvot molemmille ryhmille. Kuten taulukosta voi nähdä, molemmissa ryhmissä regressiokerroin α_1 on jokaisena tarkasteluvuonna merkittävästi alle 1 ilmaisten oikea-aikaisuuden puuttumista tulojen tunnistamisessa. Pienten ryhmässä kertoimet ovat jokaisen vuonna tilastollisesti merkittäviä, suurten ryhmässä sig. arvo ylittää sallitun vuosina 2003 ja 2008. Vakiotermin kerroin α_0 on suurten ryhmässä positiivinen vuodesta 2002 vuoteen 2008 ja ilmaisee näin aikaisemman periodin tuoton informatiivista vaikutusta nykyisen periodin voittoon. Myös pienten ryhmässä vakiotermin kerroin α_0 on positiivinen yhtä vuotta lukuun ottamatta. Vuonna 2001 kerroin on negatiivinen suurten ryhmässä, kuten myös pienten ryhmässä vuonna 2003 ja ilmaisee näin ollen aikaisemman periodin tuoton informatiivisen vaikutuksen puuttumista nykyisen periodin voittoon.

Taulukko 8. Muuttujien kertoimet MTB suuret ja pienet

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MTB Suuret	α_0	-0,002	0,034	0,004	0,003	0,024	0,014	0,031	0,034
	Sig.	0,869	0,012	0,813	0,758	0,014	0,117	0,000	0,003
	α_1	0,100	0,201	-0,002	0,095	0,044	0,073	0,085	0,003
	Sig.	0,000	0,000	0,931	0,000	0,001	0,000	0,000	0,901
MTB Pienet	α_0	0,054	0,059	-0,010	0,024	0,025	0,024	0,059	0,130
	Sig.	0,000	0,001	0,562	0,033	0,011	0,004	0,000	0,001
	α_1	0,264	0,300	0,093	0,172	0,135	0,177	0,142	0,229
	Sig.	0,000	0,000	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

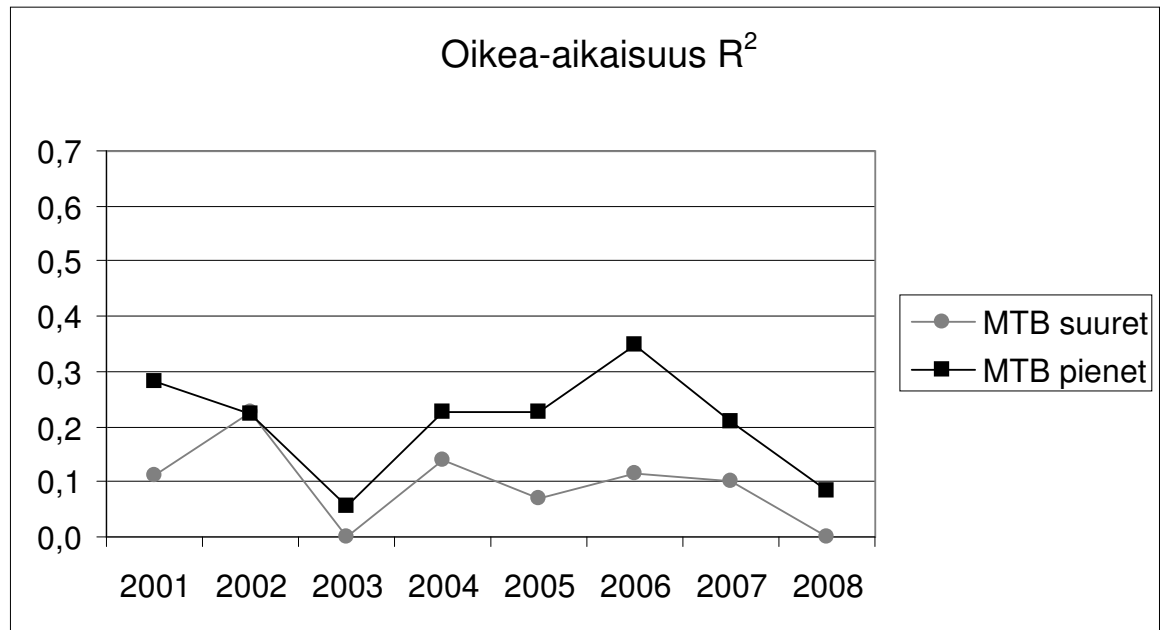
Selityskertoimen R^2 arvot on koottuna alla olevaan taulukkoon (Taulukko 9). Oikea-aikaisuuden arvoissa on ryhmien välillä jonkin verran eroja, MTB suurten ryhmässä oikea-aikaisuus on kuitenkin lähes koko tarkastelujakson ajan pienempää kuin MTB pienten ryhmässä, ainoana poikkeuksena vuosi 2002. Korkeimmillaan MTB suurten ryhmässä oikea-aikaisuus on

0,227 vuonna 2002 ja MTB pienten ryhmässä 0,347 vuonna 2006. Pie-
nimmillään oikea-aikaisuus on MTB suurten ryhmässä 0,000 vuosina 2003
ja 2008 ja MTB pienten ryhmässä 0,054 vuonna 2003. Korjatuista R^2 ar-
voista nähdään, että parhaimmillaan tuotto on selittänyt voittoa MTB pien-
ten ryhmässä 34,3 % vuonna 2006 ja huonoimmillaan MTB suurten ryh-
mässä tuotto ei ole selittänyt voittoa ollenkaan vuosina 2003 ja 2008.

Taulukko 9. Oikea-aikaisuuden vaihtelut MTB suuret ja pienet

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MTB Suuret R^2	0,112	0,227	0,000	0,138	0,068	0,114	0,100	0,000
Korjattu R^2	0,107	0,222	-0,006	0,133	0,062	0,109	0,094	-0,006
MTB Pienet R^2	0,281	0,222	0,054	0,225	0,228	0,347	0,209	0,085
Korjattu R^2	0,277	0,217	0,049	0,221	0,224	0,343	0,204	0,079

Oikea-aikaisuuden vaihtelut on kuvattuna alla olevaan kuvioon (Kuvio 5).
Vuoden 2002 jälkeen näiden ryhmien trendi on ollut samanlainen. Vuodes-
ta 2002 vuoteen 2006 oikea-aikaisuus on vuorotellen noussut ja laskenut,
jonka jälkeen se on kääntynyt laskuun. Näin ollen näiden ryhmien oikea-
aikaisuuden trendi IFRS-standardiin siirtymisen jälkeen näyttäisi olevan
juuri päin vastainen, kuin pitäisi olla.

Kuvio 5. Oikea-aikaisuuden vaihtelut MTB suuret ja pienet

Kuviosta näkyy kuitenkin yksi mielenkiintoinen asia eli MTB, joka on siis tasepohjaisen konservatiivisuuden mittari, näyttäisi vähentävän oikea-aikaisuutta. Tämä voi johtua siitä, että ne yritykset, jotka pyrkivät arvostamaan taseensa mahdollisimman markkina-arvoisesti pyrkivät muutenkin mahdollisimman oikea-aikaiseen informaation tuottamiseen.

3.3.2 Tuloslaskelmapohjaisen Konservatiivisuuden trendit

IFRS-standardien käyttöönoton yhtenä perusteluna oli läpinäkyvyyden lisääminen ja tätä kautta pääomamarkkinoiden tehottomuuden vähentäminen. Jotta markkinoita voitaisiin pitää tehokkaina, tulisi markkinoiden tunnistaa kaikki uutiset, sekä hyvät että huonot, heti, arvioitaessa yrityksen pääoman arvoa. Markkinoiden ollessa epätehokkaat ja konservatiivisuuden esiintyessä, huomioidaan huonot uutiset hyviä nopeammin. (Dimitropoulos 2008, 266) Tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta analysoitaessa oletetaan siis, että

- Tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus on laskenut yritysten siirtyessä käyttämään IFRS-standardeja

Myös konservatiivisuuden estimointimenetelmänä käytettiin lineaarisen regressioanalyysin pienimmän neliösumman menetelmää. Selitettävänä muuttujana analyysissä käytettiin voittoa ja selittävinä muuttujina tuottoa, tuotosta tehtyä dummy-muuttujaa sekä erikseen laskettua interaktiotermiä, joka on tuotto kertaan dummy-muuttuja. Kaavana malli näyttää seuraavalaiselta (Basu 1997, 13):

$$NI_{it} = \beta_0 + \beta_1 R_{it} + \beta_2 RD_{it} + \beta_3 R_{it} RD_{it} + \varepsilon_{it},$$

jossa RD_{it} on dummy-muuttuja, joka saa arvon 1 kun $R_{it} < 0$, muulloin dummy-muuttuja saa arvon 0. Ylhäällä esitetyn mallin voi hajottaa kahteen lineaariseen osaan:

- kun on kyseessä hyvät uutiset, jolloin RD_{it} on 0, näyttää malli seuraavalta: $NI_{it} = \beta_0 + \beta_1 R_{it} + \varepsilon_{it}$
- kun taas on kyseessä huonot uutiset, jolloin RD_{it} on 1, näyttää malli seuraavalta: $NI_{it} = \beta_0 + \beta_2 + (\beta_1 + \beta_3) R_{it} + \varepsilon_{it}$

Jos R^2 on korkeampi huonoille kuin hyvälle uutisille, on voitto oikea-aikaisempaa ensimmäisessä tapauksessa. Lisäksi, positiivinen β_3 tarkoittaa, että voitto on herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien huonojen uutisten kuin hyvien uutisten suhteen. Aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että voiton herkkyys nykyisille negatiivisille tuotoille lisää vastaavasti voiton herkkyyttä nykyisille positiivisille tuotoille, joka on yhdenmukaista laskentatoimen konservatismiin lisääntymisen kanssa. Tämän katsotaan johtuvan kahdesta tekijästä: 1) tilintarkastajien ja johdon laillinen vastuu huonojen uutisten myöhäisestä julkituomisesta on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana ja 2) sopimusosapuolten lisääntyneistä vaatimuksista konservatiivisuudelle. (Ding 2006, 94)

Seuraavaksi tarkasteltiin SPSS-ohjelman tulostamasta Coefficients- taulukosta mallin muuttujien ja vakiotermin tilastollista merkittävyyttä. Coefficients- taulukosta on kerätty muuttujien kertoimet jokaiselta vuodelta sekä niiden *sig.* arvot seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon (Taulukko 10). Suurin osa *sig.* arvoista on pienempiä kuin 0,05 eli näiden muuttujien kertoimet ovat tilastollisesti merkittäviä.

Konservatiivisuuden mittari β_3 on positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna eli voitto on tutkimusjoukossa herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien huonojen uutisten kuin hyvien uutisten suhteen. Tilastollisesti merkittävä kerroin on jokaisena tarkastelu vuotena. β_3 kertoimen perusteella konservatiivisuus on vaihdellut suhteellisen vähän tarkasteluvuosien välillä (Taulukko 10).

Kaikki pohjoismaat käsittävän aineiston kertoimista β_1 ja β_3 laskettiin lisäksi niiden suhde ja se on myös esitettyinä taulukossa. Tämä suhde mittaa voiton herkkyyden eroa negatiivisten ja positiivisten tuottojen suhteen. Suhde on suurempi kuin yksi melkein jokaisena tarkasteluvuonna ja tämä löydös on ristiriidaton teorian kanssa kun konservatiivisuutta esiintyy. (Dimitropoulos 2008, 260)

Taulukko 10. Kertoimet pohjoismaat

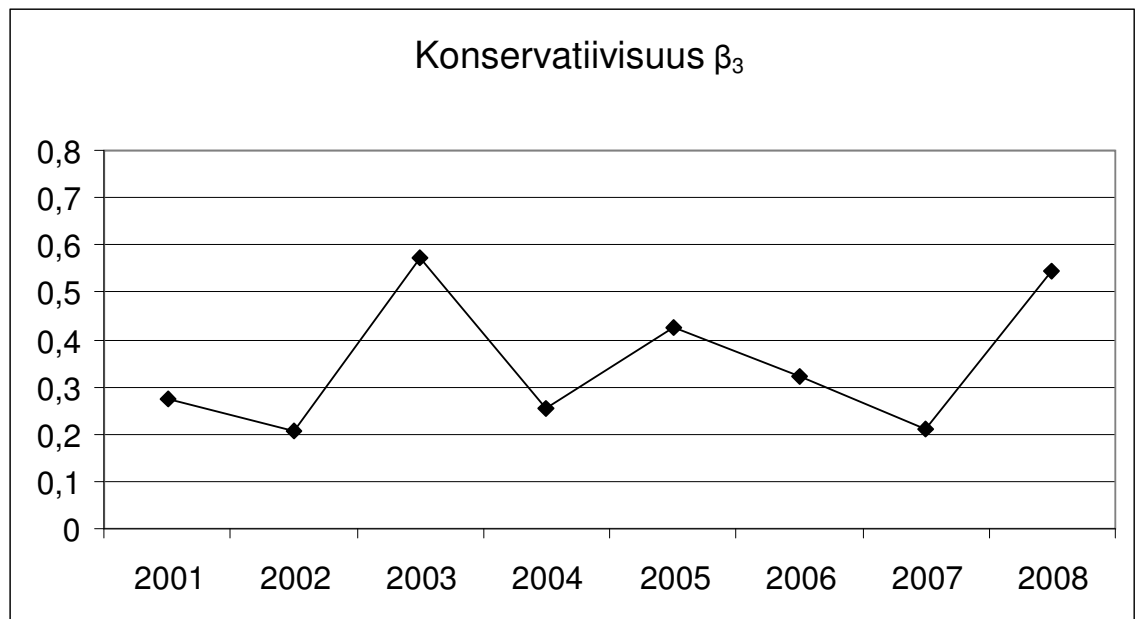
	β_0	β_1	β_2	β_3	$(\beta_1+\beta_3)/\beta_1$
2001	0,070	0,000	-0,013	0,273	
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,565</i>	<i>0,997</i>	<i>0,000</i>	
2002	0,070	0,113	0,001	0,205	2,814
<i>Sig.</i>	<i>0,002</i>	<i>0,110</i>	<i>0,977</i>	<i>0,016</i>	
2003	0,034	-0,016	0,025	0,573	-34,813
<i>Sig.</i>	<i>0,027</i>	<i>0,445</i>	<i>0,480</i>	<i>0,000</i>	
2004	0,061	0,050	-0,053	0,256	6,120
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,010</i>	<i>0,019</i>	<i>0,004</i>	
2005	0,057	0,032	-0,012	0,424	14,250
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,013</i>	<i>0,556</i>	<i>0,000</i>	
2006	0,057	0,042	-0,014	0,323	8,690
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,009</i>	<i>0,441</i>	<i>0,000</i>	
2007	0,045	0,065	0,050	0,210	4,231
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,029</i>	<i>0,002</i>	<i>0,000</i>	
2008	0,055	-0,362	0,053	0,544	-0,503
<i>Sig.</i>	<i>0,297</i>	<i>0,098</i>	<i>0,340</i>	<i>0,014</i>	

Selityskertoimen eli selitysasteen R^2 arvot saatiin SPSS-ohjelman mallin kooste taulukosta (model summary). Ne on koottu alla olevaan taulukkoon (Taulukko 11). Selitysaste on vaihdellut jonkin verran vuosien välillä. Matalimmillaan se on ollut vuonna 2003 0,092 ja korkeimmillaan vuonna 2006 0,300. Korjattu R^2 arvo kertoo, että parhaimmillaan analyysin selittävät muuttujat ovat selittäneet selitettävää vuonna 2006 29,4 prosenttia ja huonoimmillaan vuonna 2003 8,4 prosenttia.

Taulukko 11. Selitysasteet pohjoismaat

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Selitysaste R^2	0,223	0,229	0,092	0,243	0,195	0,300	0,203	0,098
Korjattu R^2	0,216	0,222	0,084	0,236	0,188	0,294	0,196	0,089

Konservatiivisuuden vaihtelu vuosien välillä on kuvattuna alla olevaan kuvioon (Kuvio 6). Mitään selkeää trendiä konservatiivisuudessa ei tarkasteluvuosien aikana ole vaan vaihtelua on ollut vuosien välillä molempiin suuntiin. IFRS standardien käyttöön ottamisen jälkeen konservatiivisuus on oletuksen mukaisesti laskenut vuodesta 2005 vuoteen 2007, jonka jälkeen oletuksen vastaisesti kääntynyt nousuun.

Kuvio 6. Konservatiivisuuden vaihtelut pohjoismaissa

Tämän jälkeen yrityksen jaettiin kahteen ryhmään, pieniin ja suuriin, joiden osalta suoritettiin samat analyysit, kuin koko otannan osalta. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 12) on kerättyinä muuttujien kertoimet jokaiselta vuodelta sekä niiden sig. arvot molempien ryhmien osalta. Varsinkin pienten yritysten ryhmässä suurin osa sig. arvoista on suurempia kuin 0,05 eli näiden muuttujien kertoimet eivät ole tilastollisesti merkittäviä.

Konservatiivisuuden mittari β_3 on kahta poikkeusta lukuun ottamatta molemmissa ryhmissä positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna eli voitto on tutkimusjoukossa herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien huonojen uutisten kuin hyvien uutisten suhteen. Poikkeukset tähän trendiin ovat vuosi 2002 pienten ryhmässä ja vuosi 2006 suurten

ryhmässä, jolloin konservatiivisuuden mittarin kerroin on negatiivinen ja näin ollen voitto on ollut tutkimusjoukossa herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien hyvin uutisten kuin huonojen uutisten suhteen. Tilastollisesti merkittävä kerroin on pienten ryhmässä lähes jokaisena tarkastelu vuotena, vain vuodet 2002 ja 2004 tekevät tähän poikkeuksen. Vastaavasti suurten ryhmässä sig. arvo on liian suuri vuosina 2004, 2006 ja 2008. Kertoimen β_3 perusteella konservatiivisuus on vaihdellut hieman tarkasteluvuosien välillä (Taulukko 12).

Taulukko 12. Kertoimet pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset erikseen

	Pienet N 163				Suuret N 162			
	β_0	β_1	β_2	β_3	β_0	β_1	β_2	β_3
2001	0,033	-0,018	-0,012	0,257	0,090	0,025	-0,017	0,192
<i>Sig.</i>	<i>0,301</i>	<i>0,0802</i>	<i>0,794</i>	<i>0,010</i>	<i>0,000</i>	<i>0,402</i>	<i>0,375</i>	<i>0,001</i>
2002	0,007	0,301	0,014	-0,055	0,094	0,047	0,018	0,315
<i>Sig.</i>	<i>0,891</i>	<i>0,077</i>	<i>0,823</i>	<i>0,767</i>	<i>0,000</i>	<i>0,361</i>	<i>0,443</i>	<i>0,000</i>
2003	-0,025	0,033	0,015	0,439	0,093	-0,078	-0,021	0,421
<i>Sig.</i>	<i>0,278</i>	<i>0,242</i>	<i>0,810</i>	<i>0,019</i>	<i>0,000</i>	<i>0,012</i>	<i>0,599</i>	<i>0,032</i>
2004	0,016	0,082	-0,018	0,206	0,090	0,029	-0,072	0,261
<i>Sig.</i>	<i>0,403</i>	<i>0,005</i>	<i>0,597</i>	<i>0,072</i>	<i>0,000</i>	<i>0,249</i>	<i>0,019</i>	<i>0,145</i>
2005	0,045	0,009	0,000	0,471	0,062	0,066	-0,018	0,338
<i>Sig.</i>	<i>0,001</i>	<i>0,632</i>	<i>0,993</i>	<i>0,002</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,431</i>	<i>0,007</i>
2006	0,051	0,043	0,019	0,461	0,061	0,045	-0,066	-0,018
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,070</i>	<i>0,471</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,035</i>	<i>0,009</i>	<i>0,850</i>
2007	0,027	0,082	0,056	0,196	0,059	0,054	0,040	0,182
<i>Sig.</i>	<i>0,170</i>	<i>0,099</i>	<i>0,045</i>	<i>0,010</i>	<i>0,000</i>	<i>0,086</i>	<i>0,015</i>	<i>0,001</i>
2008	0,037	-0,325	0,078	0,541	0,065	-0,214	0,038	0,368
<i>Sig.</i>	<i>0,631</i>	<i>0,225</i>	<i>0,338</i>	<i>0,048</i>	<i>0,461</i>	<i>0,823</i>	<i>0,682</i>	<i>0,701</i>

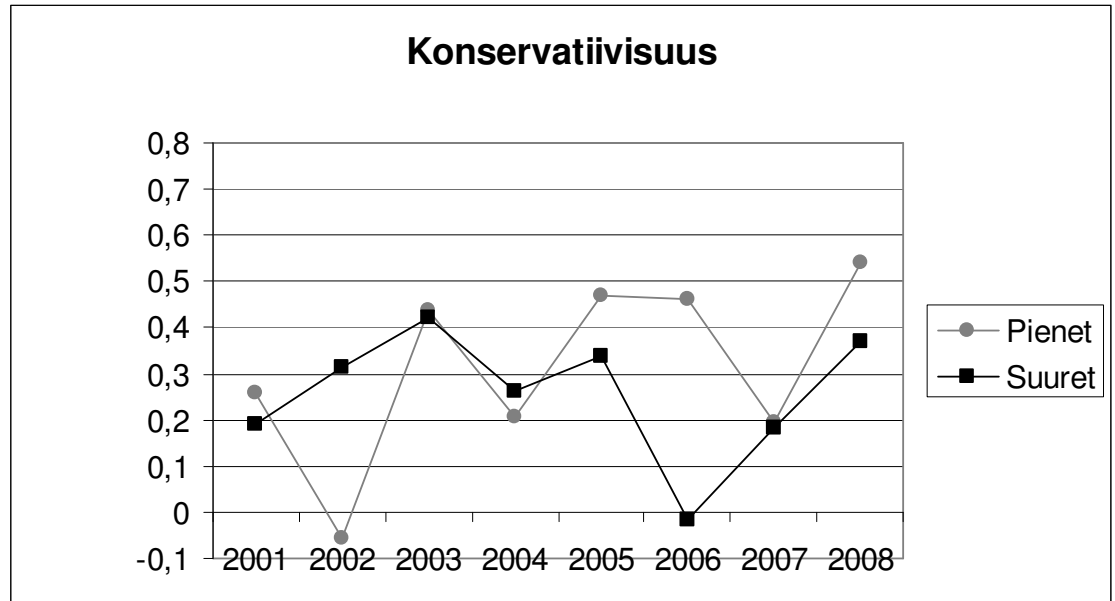
Selitysasteen R^2 arvot on koottu seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon (Taulukko 13). Selitysaste on vaihdellut hieman eri vuosien välillä, suurten ryhmässä vaihtelu on ollut laajempaa kuin pienten ryhmässä. Matalimmil-

laan se on ollut pienten ryhmässä vuonna 2008 0,125 ja korkeimmillaan vuonna 2006 0,386. Vastaavasti suurten ryhmässä korkein selitysaste 0,361 löytyy vuodelta 2002 ja matalin arvo 0,072 vuodelta 2008. Korjattu R^2 arvo kertoo, että parhaimmillaan analyysin selittävät muuttujat ovat selittäneet selitettävää pienten ryhmässä vuonna 2006 37,4 prosenttia ja huonoimmillaan vuosina 2003 ja 2008 10,9 prosenttia. Suurten ryhmässä parhaimmillaan selittävät muuttujat ovat selittäneet selitettävää 34,8 prosenttia vuonna 2002 ja huonoimmillaan 4,7 prosenttia vuonna 2003.

Taulukko 13. Selitysasteet pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset erikseen

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pienet	Selitysaste R^2	0,145	0,152	0,126	0,225	0,151	0,386	0,189	0,125
	Korjattu R^2	0,129	0,136	0,109	0,210	0,135	0,374	0,174	0,109
Suuret	Selitysaste R^2	0,227	0,361	0,065	0,215	0,301	0,166	0,207	0,072
	Korjattu R^2	0,227	0,348	0,047	0,200	0,288	0,151	0,192	0,055

Konservatiivisuuden vaihtelu vuosien välillä on kuvattuna seuraavalla sivulla olevaan kuvioon (Kuvio 7). Molemmissa ryhmissä konservatiivisuus on vaihdellut molempiin suuntiin eri vuosien välillä, eikä mitään selkeää trendiä esiinny. IFRS standardien käyttöön ottamisen jälkeen konservatiivisuus on laskenut suurten ryhmässä vuodesta 2005 vuoteen 2006, jonka jälkeen se on kääntynyt nousuun. Pienten ryhmässä laskua on ollut vuodesta 2005 vuoteen 2007, jonka jälkeen konservatiivisuus on noussut huomattavasti. Kummassakaan ryhmässä konservatiivisuus ei oletuksen mukaisesti laskenut IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen.

Kuvio 7. Konservatiivisuuden vaihtelut pohjoismaalaiset suuret ja pienet yritykset erikseen

Konservatiivisuudelle ei siis löytynyt selkeää trendiä näidenkään ryhmien suhteen, joten aineisto jaettiin vielä neljään ryhmään jaettuna eri pohjoismaihin. Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 14) on kerättyjä muuttujien kertoimet jokaiselta vuodelta sekä niiden sig. arvot kaikkien ryhmien osalta. Monet sig. arvoista ovat suurempia kuin 0,05 eli näiden muuttujien kertoimet eivät ole tilastollisesti merkittäviä.

Taulukko 14. Kertoimet pohjoismaat erikseen

	Suomi N 73				Ruotsi N 133			
	β_0	β_1	β_2	β_3	β_0	β_1	β_2	β_3
2001	0,111	0,074	-0,048	0,062	0,047	0,019	-0,017	0,200
<i>Sig.</i>	<i>0,419</i>	<i>0,036</i>	<i>0,209</i>	<i>0,000</i>	<i>0,057</i>	<i>0,719</i>	<i>0,635</i>	<i>0,010</i>
2002	0,067	0,165	-0,026	-0,005	0,052	0,051	0,011	0,224
<i>Sig.</i>	<i>0,001</i>	<i>0,030</i>	<i>0,349</i>	<i>0,955</i>	<i>0,081</i>	<i>0,599</i>	<i>0,770</i>	<i>0,039</i>
2003	0,018	0,078	0,019	0,679	0,007	-0,040	0,013	0,629
<i>Sig.</i>	<i>0,363</i>	<i>0,040</i>	<i>0,715</i>	<i>0,115</i>	<i>0,795</i>	<i>0,315</i>	<i>0,838</i>	<i>0,001</i>
2004	0,081	0,061	0,001	0,491	0,040	0,046	-0,056	0,249
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,285</i>	<i>0,990</i>	<i>0,009</i>	<i>0,059</i>	<i>0,237</i>	<i>0,132</i>	<i>0,054</i>
2005	0,028	0,137	-0,008	-0,073	0,058	0,006	-0,035	0,567
<i>Sig.</i>	<i>0,006</i>	<i>0,000</i>	<i>0,722</i>	<i>0,613</i>	<i>0,000</i>	<i>0,749</i>	<i>0,252</i>	<i>0,000</i>
2006	0,034	0,134	-0,018	-0,079	0,048	0,045	0,014	0,471
<i>Sig.</i>	<i>0,016</i>	<i>0,000</i>	<i>0,577</i>	<i>0,546</i>	<i>0,002</i>	<i>0,077</i>	<i>0,661</i>	<i>0,000</i>
2007	0,049	0,102	0,06	0,245	0,029	0,121	0,078	0,165
<i>Sig.</i>	<i>0,010</i>	<i>0,041</i>	<i>0,026</i>	<i>0,008</i>	<i>0,163</i>	<i>0,057</i>	<i>0,003</i>	<i>0,034</i>
2008	-0,009	-0,112	0,144	0,337	0,097	-0,562	-0,023	0,679
<i>Sig.</i>	<i>0,931</i>	<i>0,927</i>	<i>0,215</i>	<i>0,783</i>	<i>0,259</i>	<i>0,053</i>	<i>0,798</i>	<i>0,022</i>
	Norja N 56				Tanska N 63			
	β_0	β_1	β_2	β_3	β_0	β_1	β_2	β_3
2001	0,023	0,027	0,094	0,529	0,069	-0,047	-0,027	0,253
<i>Sig.</i>	<i>0,615</i>	<i>0,750</i>	<i>0,184</i>	<i>0,001</i>	<i>0,149</i>	<i>0,726</i>	<i>0,675</i>	<i>0,155</i>
2002	0,078	0,311	-0,007	0,170	0,092	0,079	0,013	0,282
<i>Sig.</i>	<i>0,435</i>	<i>0,389</i>	<i>0,962</i>	<i>0,689</i>	<i>0,025</i>	<i>0,429</i>	<i>0,812</i>	<i>0,058</i>
2003	0,026	-0,010	0,053	0,475	0,084	-0,012	-0,024	0,101
<i>Sig.</i>	<i>0,558</i>	<i>0,848</i>	<i>0,646</i>	<i>0,440</i>	<i>0,001</i>	<i>0,697</i>	<i>0,672</i>	<i>0,661</i>
2004	0,056	0,055	-0,057	0,197	0,073	0,063	-0,115	-0,119
<i>Sig.</i>	<i>0,074</i>	<i>0,154</i>	<i>0,411</i>	<i>0,479</i>	<i>0,000</i>	<i>0,049</i>	<i>0,011</i>	<i>0,519</i>
2005	0,108	-0,043	-0,020	0,587	0,042	0,066	-0,061	-0,230
<i>Sig.</i>	<i>0,004</i>	<i>0,338</i>	<i>0,754</i>	<i>0,066</i>	<i>0,006</i>	<i>0,001</i>	<i>0,407</i>	<i>0,470</i>
2006	0,092	0,008	-0,100	0,128	0,074	-0,006	-0,048	0,022
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,859</i>	<i>0,011</i>	<i>0,362</i>	<i>0,000</i>	<i>0,863</i>	<i>0,296</i>	<i>0,903</i>
2007	0,036	0,060	0,011	0,165	0,061	0,009	0,030	0,258
<i>Sig.</i>	<i>0,112</i>	<i>0,325</i>	<i>0,789</i>	<i>0,209</i>	<i>0,038</i>	<i>0,895</i>	<i>0,560</i>	<i>0,114</i>

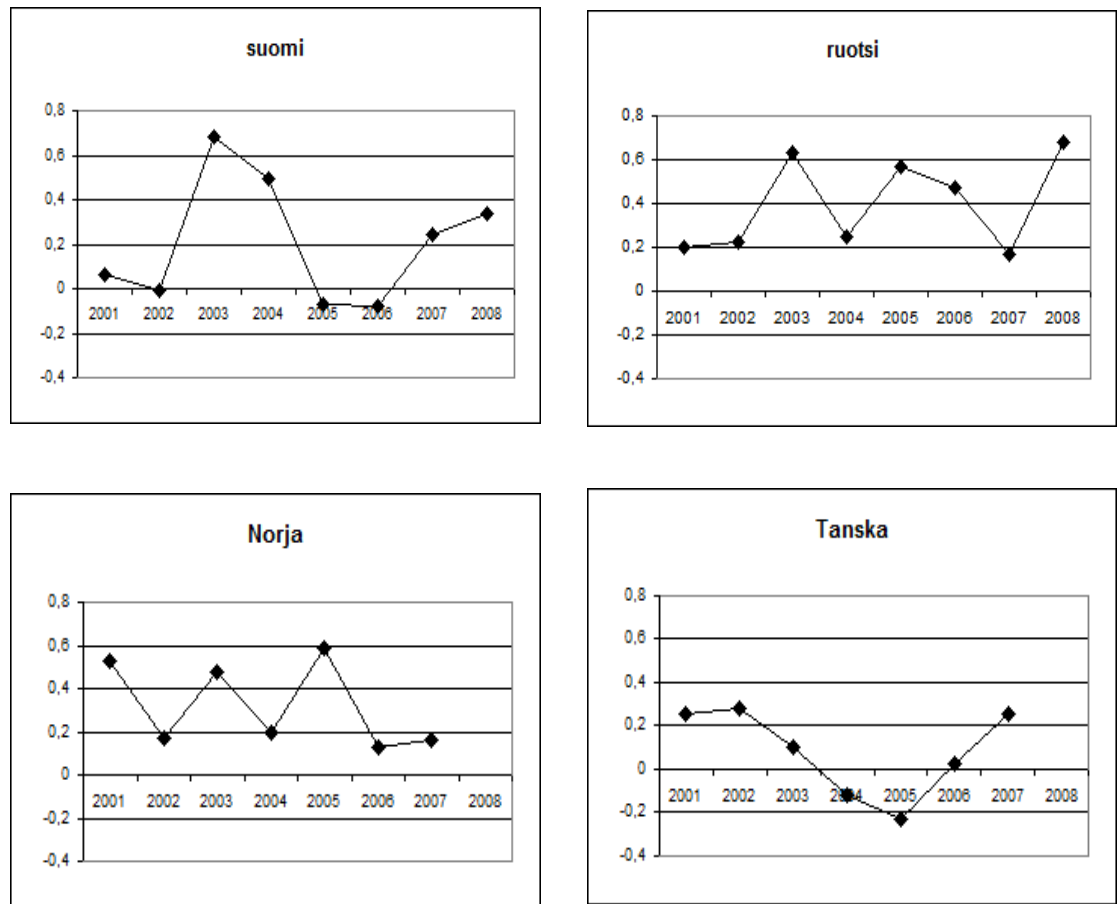
Ruotsin ja Norjan osalta konservatiivisuuden mittari β_3 on positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna eli voitto on tutkimusjoukossa herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien huonojen uutisten kuin hyvien uutisten suhteen. Suomen kohdalla poikkeuksen tähän tekevät vuodet 2002, 2005 ja 2006 ja Tanskan kohdalla vuodet 2004 ja 2005, jolloin konservatiivisuuden mittarin kerroin on negatiivinen ja näin ollen voitto on ollut tutkimusjoukossa herkempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien hyvin uutisten kuin huonojen uutisten suhteen. Tilastollisesti merkittävä kerroin on Ruotsin ryhmässä lähes jokaisena tarkastelu vuotena, vain vuosi 2004 tekee tähän poikkeuksen. Muissa ryhmissä sig. arvo on liian suuri lähes joka vuonna. Kertoimen β_3 perusteella konservatiivisuudessa on ollut jonkin verran vaihtelua joka ryhmässä tarkasteluvuosien välillä. Norjan ja Tanskan osalta kertoimia ei saatu vuodella 2008, koska aineistosta laskettu Dummy-muuttuja sai jokaisen otoksen kohdalla saman arvon. (Taulukko 14)

Selitysasteen R^2 arvot on koottu seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon (Taulukko 15). Selitysaste on vaihdellut hieman eri vuosien välillä jokaisessa ryhmässä. Matalimmillaan se on ollut 0,012 Norjan ryhmässä vuonna 2003 ja korkeimmillaan 0,504 Suomen ryhmässä vuonna 2005. Korjattu R^2 arvo kertoo, että parhaimmillaan analyysin selittävät muuttujat ovat selittäneet selitettävää 48,3 prosenttia Suomen ryhmässä vuonna 2005 ja huonoimmillaan selitettävyyden on ollut negatiivista vuonna 2003 sekä Norjan että Tanskan ryhmissä.

Taulukko 15. Selitysasteet pohjoismaat erikseen

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suomi	Selitysaste R ²	0,404	0,376	0,156	0,315	0,504	0,300	0,315	0,126
	Korjattu R ²	0,378	0,349	0,120	0,285	0,483	0,270	0,285	0,088
Ruotsi	Selitysaste R ²	0,215	0,310	0,146	0,232	0,332	0,417	0,286	0,060
	Korjattu R ²	0,197	0,294	0,126	0,214	0,316	0,404	0,269	0,038
Norja	Selitysaste R ²	0,307	0,199	0,012	0,181	0,107	0,388	0,170	
	Korjattu R ²	0,267	0,153	-0,045	0,134	0,055	0,352	0,122	
Tanska	Selitysaste R ²	0,116	0,239	0,022	0,355	0,238	0,049	0,080	
	Korjattu R ²	0,071	0,200	-0,028	0,322	0,199	0,001	0,033	

Konservatiivisuuden vaihtelu vuosien välillä on kuvattuna alla olevaan kuvioon jokaisen maan osalta erikseen (Kuvio 8). Kaikissa ryhmissä konservatiivisuudessa on ollut vaihtelua molempiin suuntiin eri vuosien välillä. Suomen ryhmässä konservatiivisuus on laskenut aluksi vuodesta 2001 vuoteen 2002 hieman, jonka jälkeen se nousi jyrkästi kääntyen taas laskuun vuodesta 2003 vuoteen 2005. IFRS standardien käyttöön ottamisen jälkeen konservatiivisuus on pysynyt vuodesta 2005 vuoteen 2006 lähes samansuuruisena kääntyen tämän jälkeen nousuun. Ruotsin ryhmässä konservatiivisuus on aluksi noussut vuodesta 2001 vuoteen 2003, jonka jälkeen seuraavan vuoden konservatiivisuus oli laskussa kääntyen taas nousuun. IFRS standardien käyttöönoton jälkeen konservatiivisuus on laskenut vuodesta 2005 vuoteen 2007, kääntyen tämän jälkeen selvään nousuun. Norjan ryhmässä konservatiivisuus on aluksi vuoroin noussut ja vuoroin laskenut. IFRS standardien käyttöönoton jälkeen konservatiivisuus aluksi laski vuodesta 2005 vuoteen 2006, jonka jälkeen se kääntyi nousuun. Norjan ja Tanskan ryhmien osalta vuotta 2008 ei pystytty analysoimaan regressioanalyysillä, koska molempien ryhmien kaikkien yritysten tuotto oli kyseisenä vuotena negatiivinen ja näin ollen dummy-muuttuja sai jokaisen kohdalla arvon 1. Tanskan ryhmässä konservatiivisuudessa on aluksi selkeä laskeva trendi vuodesta 2002 vuoteen 2005, jolloin on siirrytty käyttämään IFRS standardeja ja konservatiivisuus on samanaikaisesti kääntynyt nousuun.

Kuvio 8. Konservatiivisuuden vaihtelut pohjoismaat erikseen

Eri pohjoismaihin jaettuna aineistosta löytyi jo muutaman maan osalta loppu vuosina jonkin suuntaisia trendejäkin. Oletuksen mukaista laskua konservatiivisuudessa IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen ei kuitenkaan löytynyt. Osaltaan vuoden 2008 tuloksiin vaikuttanee kaikissa analyyseissä maailmalla tähän aikaan vallitseva rahoituskriisi, joka vaikutti yritysten tuottoihin negatiivisesti.

Aineisto jaettiin vielä kahteen ryhmään MTB luvun avulla jaettuna suuriin ja pieniin. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 16) on esitettyä molempien ryhmien kertoimet ja sig. arvot. β_3 kertoimien sig. arvo on pääsääntöisesti alle 0,05 ja näin ollen kertoimet ovat tilastollisesti merkitseviä. Lisäksi β_3 on positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna eli voitto on tutkimusjoukossa her-

kempää samanaikaisesti raportoitujen yleisesti saatavilla olevien huonojen uutisten kuin hyvien uutisten suhteen.

Taulukko 16. Kertoimet pohjoismaat jaettuna MTB:n mukaan suuriin ja pieniin

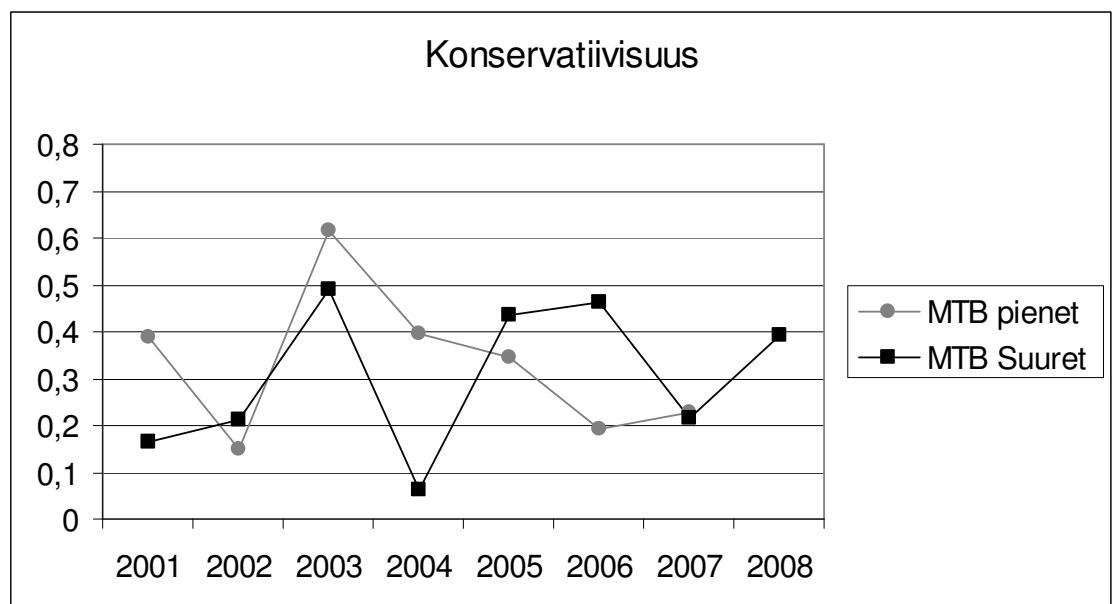
	Pienet				Suuret			
	β_0	β_1	β_2	β_3	β_0	β_1	β_2	β_3
2001	0,114	-0,460	-0,039	0,387	0,014	0,050	0,027	0,166
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,646</i>	<i>0,240</i>	<i>0,001</i>	<i>0,541</i>	<i>0,223</i>	<i>0,408</i>	<i>0,017</i>
2002	0,078	0,191	-0,004	0,150	0,058	0,082	0,010	0,211
<i>Sig.</i>	<i>0,039</i>	<i>0,159</i>	<i>0,937</i>	<i>0,336</i>	<i>0,020</i>	<i>0,262</i>	<i>0,765</i>	<i>0,022</i>
2003	0,031	0,029	0,034	0,617	0,031	-0,034	0,028	0,491
<i>Sig.</i>	<i>0,180</i>	<i>0,439</i>	<i>0,496</i>	<i>0,001</i>	<i>0,124</i>	<i>0,172</i>	<i>0,586</i>	<i>0,005</i>
2004	0,094	0,047	-0,067	0,397	0,028	0,061	-0,050	0,062
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,149</i>	<i>0,028</i>	<i>0,001</i>	<i>0,052</i>	<i>0,009</i>	<i>0,136</i>	<i>0,629</i>
2005	0,045	0,102	0,006	0,344	0,051	0,013	-0,019	0,437
<i>Sig.</i>	<i>0,002</i>	<i>0,000</i>	<i>0,844</i>	<i>0,027</i>	<i>0,000</i>	<i>0,347</i>	<i>0,505</i>	<i>0,001</i>
2006	0,047	0,128	-0,004	0,191	0,060	0,002	-0,014	0,461
<i>Sig.</i>	<i>0,000</i>	<i>0,000</i>	<i>0,878</i>	<i>0,020</i>	<i>0,000</i>	<i>0,934</i>	<i>0,572</i>	<i>0,000</i>
2007	0,067	0,064	0,044	0,229	0,032	0,067	0,049	0,216
<i>Sig.</i>	<i>0,001</i>	<i>0,284</i>	<i>0,093</i>	<i>0,002</i>	<i>0,015</i>	<i>0,046</i>	<i>0,028</i>	<i>0,004</i>
2008					0,032	-0,303	0,042	0,391
<i>Sig.</i>					<i>0,327</i>	<i>0,018</i>	<i>0,239</i>	<i>0,003</i>

Selitysasteen R^2 arvot näiden ryhmien osalta on kerättyä seuraavaan taulukoon (Taulukko 17.). Korkeimmillaan selitysaste on ollut MTB pienten ryhmässä 0,378 vuonna 2006 ja matalimmillaan MTB suurten ryhmässä 0,066 vuonna 2003. Korjattu R^2 arvo kertoo, että parhaimmillaan analyysin selittävät muuttujat ovat selittäneet selitettävää vuonna 36,6 prosenttia MTB pienten ryhmässä vuonna 2006 ja huonoimmillaan 4,8 prosenttia MTB suurten ryhmässä vuonna 2003.

Taulukko 17. Selitysasteet pohjoismaat jaettuna MTB:n mukaan suuriin ja pieniin

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pienet	Selitysaste R ²	0,330	0,227	0,134	0,358	0,263	0,378	0,279	
	Korjattu R ²	0,317	0,212	0,118	0,346	0,249	0,366	0,265	
Suuret	Selitysaste R ²	0,145	0,253	0,066	0,171	0,207	0,329	0,153	0,120
	Korjattu R ²	0,129	0,239	0,048	0,155	0,192	0,316	0,137	0,103

Konservatiivisuuden trendit näiden ryhmien osalta on kuvattuna alla olevaan kuvioon (Kuvio 9.). MTB pienten ryhmässä löytyy laskeva trendi vuodesta 2003 vuoteen 2006, jonka jälkeen konservatiivisuus on lähtenyt nousuun. MTB suurten ryhmässä ei selkeää trendiä ole, vaan konservatiivisuus on vaihdellut vuosien välillä molempiin suuntiin, eikä IFRS standardiin siirtyminen näytä juurikaan vaikuttaneen konservatiivisuuden esiintymiseen kummankaan ryhmän osalta. Tulosten valossa myöskään MTB:n suuruus, joka on siis tasepohjaisen konservatiivisuuden mittari, ei vaikuta tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suuruuteen.

Kuvio 9. Konservatiivisuuden vaihtelut jaettuna MTB:n mukaan suuriin ja pieniin

Tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta todettiin siis esiintyvän pohjoismaalaisissa yrityksissä, mutta selkeitä trendejä IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen ei löytynyt. Konservatiivisuutta voi tutkia myös taseen kautta ja näiden kahden konservatiivisuuden välillä on todettu olevan negatiivinen korrelaatio. Tästä johtuen seuraavaksi tutkitaan pohjoismaalaisten yritysten tasepohjaista konservatiivisuutta, esiintyykö sitä ja löytyykö sen suhteen selkeitä trendejä.

3.3.3 Tasepohjaisen konservatiivisuuden trendit

Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden keskinäistä suhdetta on viime aikoina tutkittu monissa tutkimuksissa. Läpinäkyvyyden ei voida sanoa lisääntyneen oikea-aikaisuuden ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden analyysien perusteella, joten seuraavaksi tutkitaan, voiko tasepohjaisella konservatiivisuudella olla vaikutusta tähän asiaan, koska tuloslaskelmapohjaisen ja tasepohjaisen konservatiivisuuden korrelaatio on negatiivinen. Ensiksi tutkitaan, esiintyykö pohjoismaalaisissa yrityksissä tasepohjaista konservatiivisuutta ja löytyykö sen osalta selkeää trendiä IFRS-standardeihin liittymisen jälkeen. Oletuksena on, että

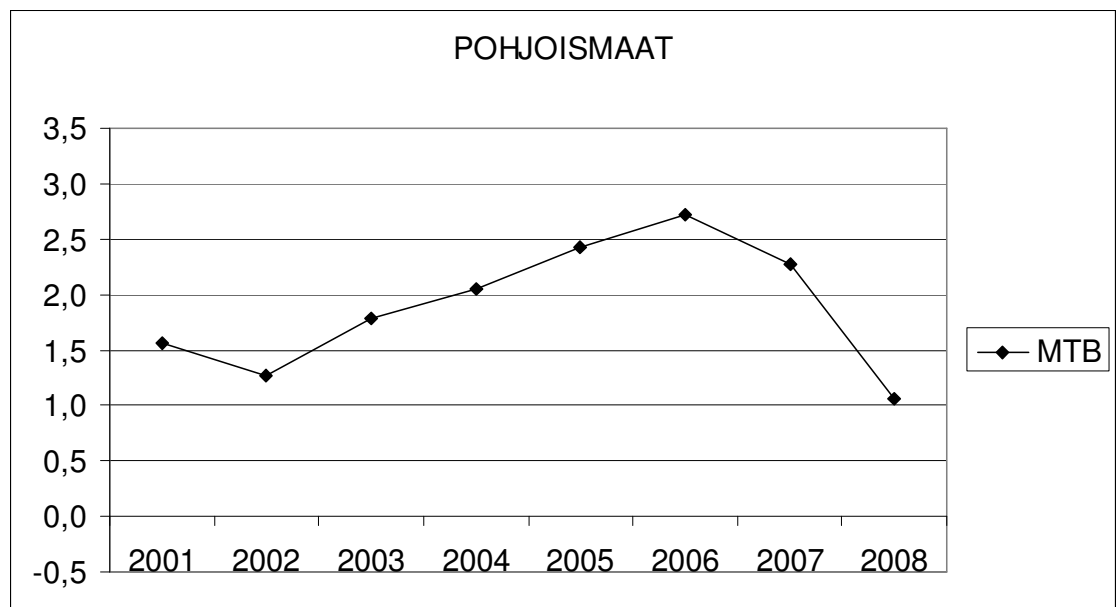
- Tasepohjainen konservatiivisuus on vähentynyt IFRS-standardeihin liittymisen jälkeen.

Tasepohjaista konservatiivisuutta analysoitaessa käytetään otoksen kunkin vuoden mediaanilukua. Aluksi tutkitaan tasepohjaisen konservatiivisuuden esiintymistä pohjoismaalaisissa yrityksissä yhtenä joukkona ja kuten seuraavalla sivulla olevasta taulukosta (Taulukko 18.) voi nähdä, on MTB arvo kaikkina vuosina yli yksi eli tasepohjaista konservatiivisuutta esiintyy jokaisena vuonna pohjoismaalaisissa yrityksissä.

Taulukko 18. MTB kaikki pohjoismaalaiset yritykset

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
MTB	1,559	1,272	1,783	2,056	2,423	2,718	2,269	1,055

Seuraavaksi tutkitaan tasepohjaisen konservatiivisuuden trendiä, joka näkyy seuraavassa kuviossa (Kuvio 10.). Vuodesta 2002 vuoteen 2006 on selkeä kasvava trendi, jonka jälkeen konservatiivisuus on taas lähtenyt suhteellisen jyrkkäänkin laskuun. IFRS-standardien käyttöönotto vuonna 2005 on mahdollisesti voinut vaikuttaa tasepohjaisen konservatiivisuuden kasvuun negatiivisesti, koska standardit edellyttävät monien tase-erien arvostamisen käypään arvoon. Oletus tasepohjaisen konservatiivisuuden laskemisesta IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen pitää siis paikkansa, joskin lasku alkaa vuotta myöhemmin kuin oletettiin.

Kuvio 10. MTB kaikki pohjoismaalaiset yritykset

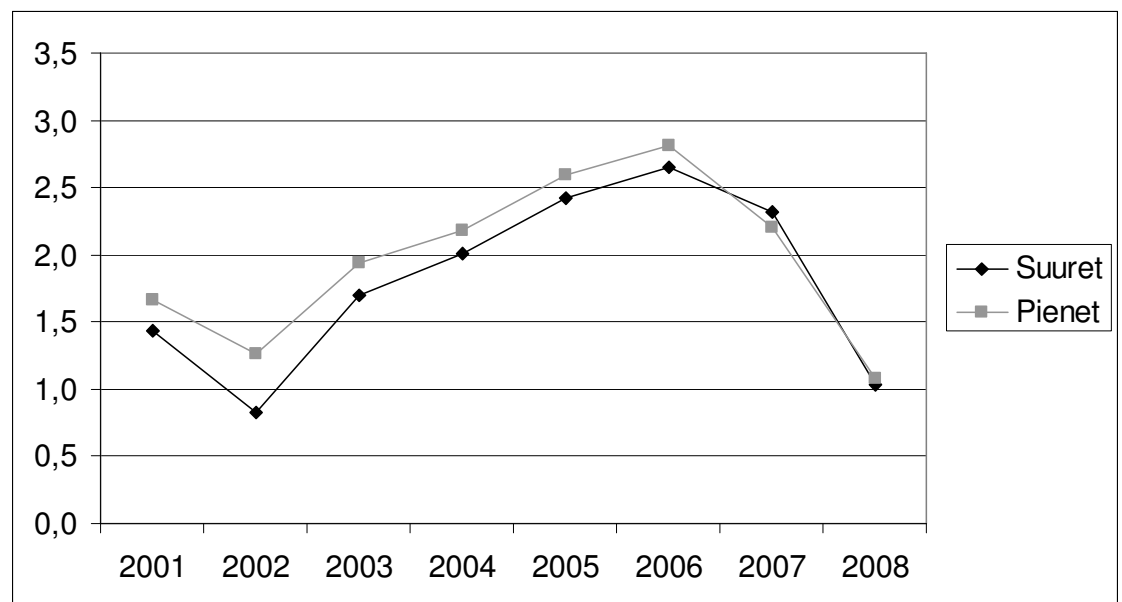
Seuraavaksi aineisto jaettiin taseen suhteen suuriin ja pieniin yrityksiin. Edelleen tasepohjaista konservatiivisuutta esiintyy lähes jokaisena vuonna molemmissa ryhmissä, kuten seuraavasta taulukosta (Taulukko 19.) voi-

daan nähdä. Ainoastaan suurten yritysten vuoden 2002 havainto on alle 1 eli tänä vuonna raportointi ei ole ollut taseen suhteen konservatiivista.

Taulukko 19. MTB pohjoismaalaiset yritykset jaettuna suuriin ja pieniin

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suuret	1,438	0,831	1,696	2,003	2,418	2,654	2,317	1,035
Pienet	1,665	1,259	1,935	2,180	2,589	2,812	2,209	1,078

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 11.) tasepohjaisen konservatiivisuuden trendit on esitettyinä suurten ja pienten yritysten ryhmissä. Molemmissa ryhmissä trendi on samansuuntainen jokaisena vuonna ja vuotta 2007 lukuun ottamatta pienten yritysten ryhmän tasepohjainen konservatiivisuus on suurten yritysten ryhmää hieman voimakkaampaa. Myös näin jaettuna aineistosta voidaan tehdä sama huomio oletuksen paikkansa pitävyydestä, kuin koko aineiston kohdalla, eli tasepohjainen konservatiivisuus kääntyy laskuun vuosi IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen.

Kuvio 11. MTB pohjoismaalaiset yritykset jaettuna suuriin ja pieniin

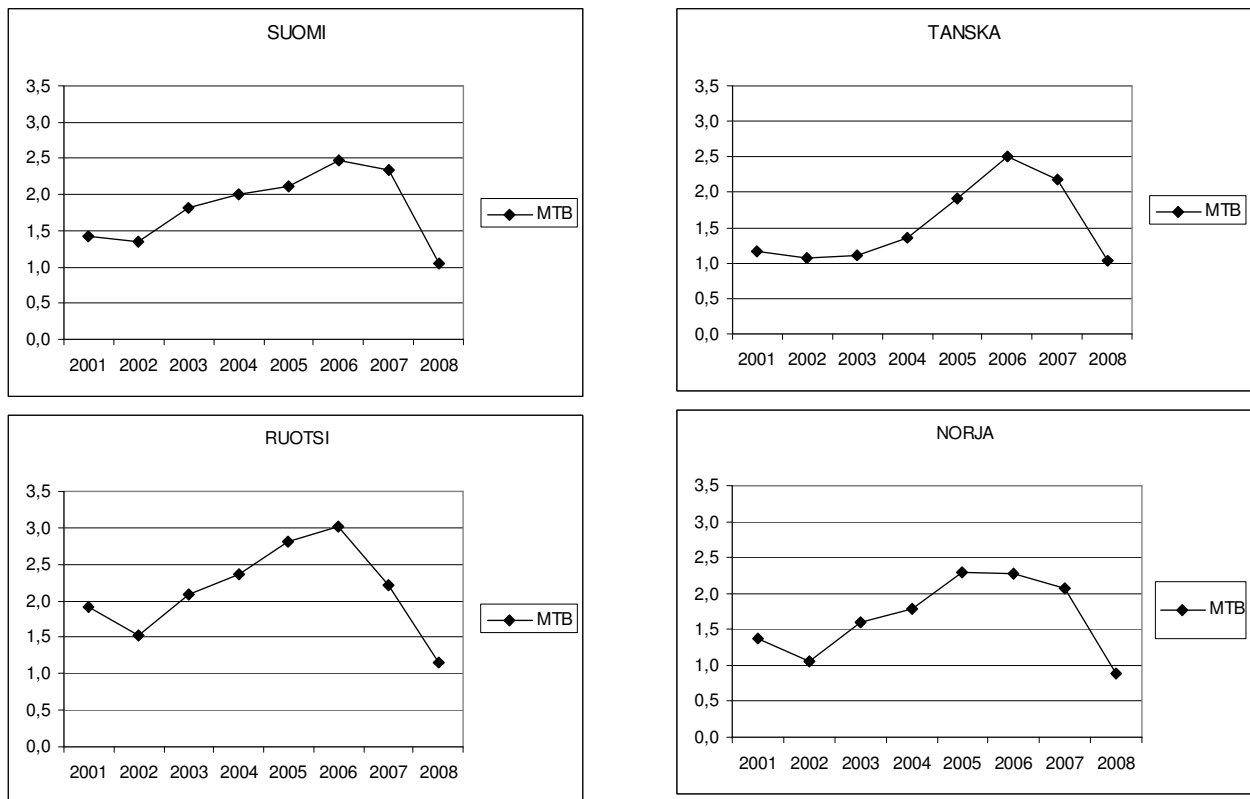
Aineisto jaettiin vielä neljään ryhmään maittain ja tämän jälkeen analysoitiin, tuliko muutoksia edellisiin analyysiin verrattuna. Maittain ryhmiin

jaettuna MTB on vain yhden maan yhtenä vuonna alle 1 eli pääsääntöisesti tasepohjaista konservatiivisuutta esiintyy. Poikkeus on Norjan ryhmässä vuosi 2008, jolloin MTB on 0,886.

Taulukko 20. MTB pohjoismaat erikseen

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Suomi	1,429	1,338	1,813	2,003	2,110	2,478	2,341	1,055
Ruotsi	1,919	1,532	2,087	2,372	2,818	3,015	2,216	1,155
Norja	1,376	1,056	1,598	1,786	2,292	2,280	2,078	0,886
Tanska	1,174	1,070	1,115	1,367	1,919	2,501	2,181	1,033

Seuraavassa kuviossa (kuvio 12) tasepohjaisen konservatiivisuuden trendit on esitettyinä maittain. Trendin osalta maiden väliltä ei juuri eroja löydy. Suomen, Ruotsin ja Tanskan osalta trendi on nouseva vuoteen 2006 asti, Norjalla nousua on vuoteen 2005 asti. Tämän jälkeen kaikkien maiden osalta trendi on laskeva ja oletus IFRS-standardien käyttöönoton laskevasta vaikutuksesta näyttää olevan paikkansa pitävä.

Kuvio 12. MTB pohjoismaat erikseen.

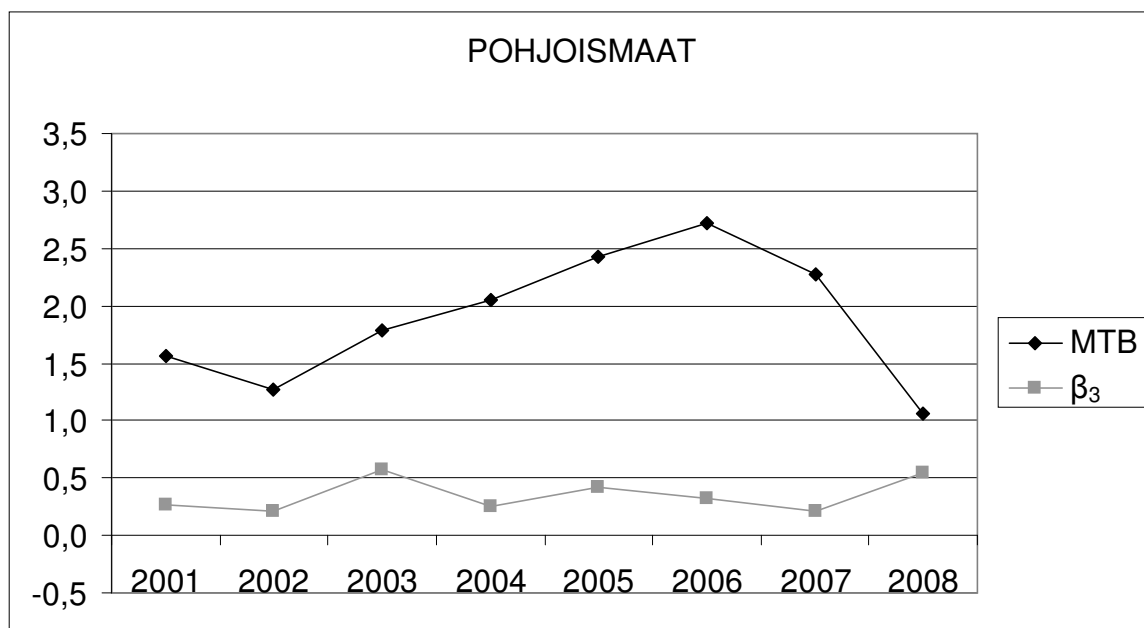
IFRS-standardien käyttöönotto on siis vaikuttanut tasepohjaiseen konservatiivisuuden laskevasti jokaisen otoksen kohdalla. Seuraavaksi tutkitaan vielä, onko eri konservatiivisuuksien välillä negatiivista korrelaatiota, joka voisi selittää tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden trendejä.

3.3.4 Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suhde

Tasepohjaisen ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden suhdetta käsiteltiin luvussa 2.5 teorian pohjalta. Tutkimuksissa on siis osoitettu, että niiden välillä vallitsee negatiivinen korrelaatio ja lisäksi tasepohjainen konservatiivisuus ehkäisee tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta. Empiri-an aiemmissa luvuissa on tutkittu molempien konservatiivisuuksien esiintymistä sekä trendejä pohjoismaalaisissa yrityksissä ja todettu, että pääsääntöisesti molempia konservatiivisuuksia esiintyy myös jaettaessa yritykset pieniin ja suuriin tai maittain.

Tässä luvussa tutkitaan, vaikuttaako tasepohjaisen konservatiivisuuden trendi tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden trendiin, jolloin sillä voi olla vaikutusta myös yritysten läpinäkyvyyteen. Oletuksena on, että

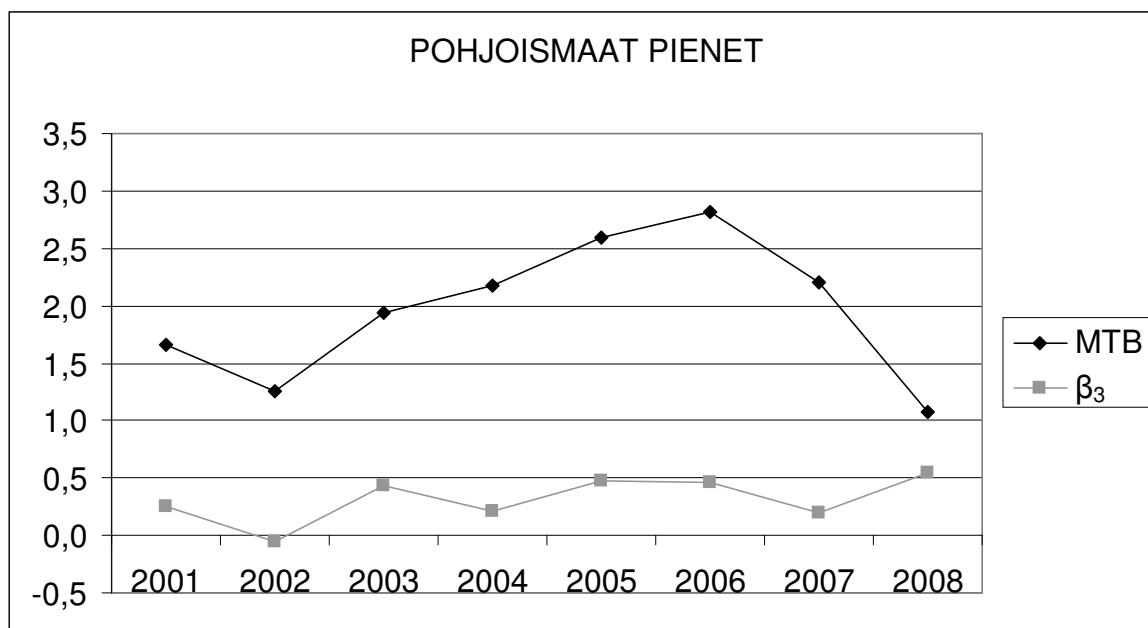
- Tasepohjaisen konservatiivisuuden ja tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden välillä on negatiivinen korrelaatio.

Kuvio 13. Konservatiivisuuksien suhde Pohjoismaissa

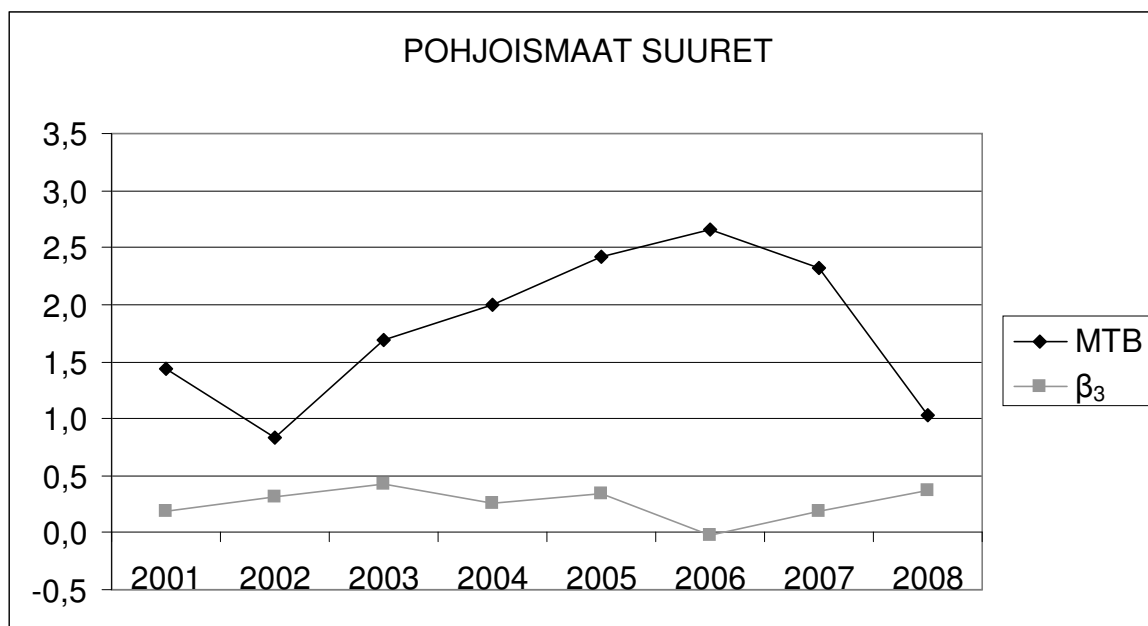
Ensimmäisenä tarkastellaan trendejä käyttäen koko aineistoa (Kuvio 13). Tasepohjainen konservatiivisuus on kasvussa vuodesta 2002 vuoteen 2006, mutta toisin kuin oletettiin, tuloslaskelmapohjaisessa konservatiivisuudessa ei selkeää laskevaa trendiä tällä aikavälillä ole. Vuodesta 2006 vuoteen 2008 tasepohjainen konservatiivisuus on laskenut selkeästi, tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden pysyessä suurin piirtein samalla tasolla. Tälläkään ajalla ei siis selkeää negatiivista korrelaatiota löytynyt.

Seuraavaksi aineisto jaettiin taseen avulla suuriin ja pieniin yrityksiin, joista ensiksi tarkastellaan kuvion pohjalta (Kuvio 14) pienten yritysten konservatiivisuuksien suhdetta. Tasepohjaisen konservatiivisuuden osalta pienten yritysten trendi on samansuuntainen kuin koko aineiston osalta. Vuodesta 2002 vuoteen 2006 tasepohjainen konservatiivisuus on siis nousussa, jonka jälkeen vuodesta 2006 vuoteen 2008 huomattavassa laskussa. Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden osalta taas voidaan todeta, ettei selkeää negatiivista korrelaatiota suhteessa tasepohjaiseen konservatiivisuuteen esiinny.

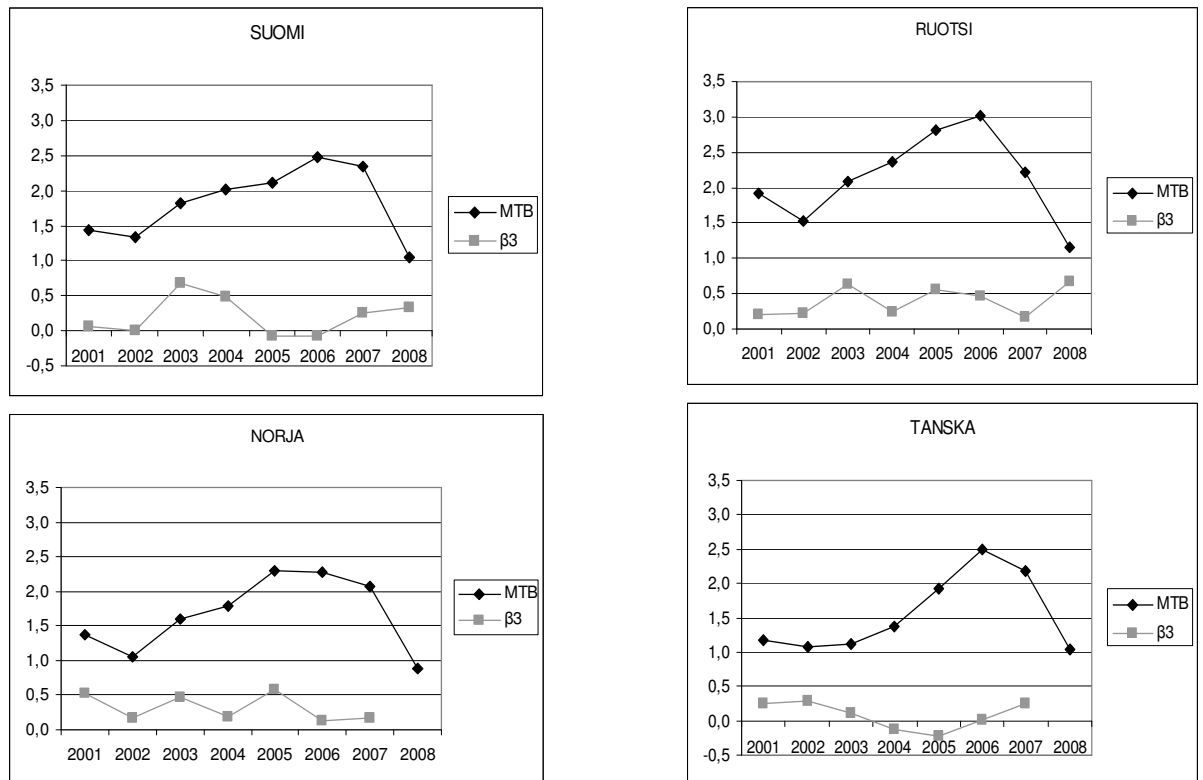
Kuvio 14. Konservatiivisuuksien suhde pienissä pohjoismaisissa yrityksissä

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 15) tarkastellaan puolestaan suurten yritysten konservatiivisuuksien suhdetta. Myös tämän joukon tasepohjaisen konservatiivisuuden trendi on vuodesta 2002 vuoteen 2006 nouseva, jonka jälkeen se kääntyy laskuun. Tämän joukon osalta voidaan katsoa löytyvän osittainen negatiivinen korrelaatio konservatiivisuuksien trendien väliltä tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden ollessa vähäisessä laskussa vuodesta 2003 vuoteen 2006, jonka jälkeen se on kääntynyt pienoiseen nousuun.

Kuvio 15. Konservatiivisuuksien suhde suurissa pohjoismaisissa yrityksissä

Viimeisenä aineisto jaetaan vielä maittain ja tutkitaan löytyykö jonkun maan konservatiivisuuksien osalta negatiivista korrelaatiota. Heti alkuun voidaan todeta (Kuvio 16), että kaikkien maiden osalta tasepohjainen konservatiivisuus on nousussa vuodesta 2002 lähtien. Suomen, Ruotsin ja Tanskan osalta nousu jatkuu vuoteen 2006, Norjan osalta nousu taittuu jo vuonna 2005. Suomen konservatiivisuuksien välillä voi todeta olevan negatiivinen korrelaatio vuodesta 2003 vuoteen 2006, Tasepohjaisen kasvassa tuloslaskelmapohjainen vähenee ja toisin päin. Ruotsin ja Norjan yritysten osalta vastaavaa negatiivista korrelaatiota ei löydy, vaan tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus näyttää lisääntyvän ja vähenevän riippumatta tasepohjaisen konservatiivisuuden suunnasta. Tanskan osalta löytyy samansuuntainen negatiivinen korrelaatio, mitä Suomen osalta löytyi. Ainoana erona on, että Tanskan tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus lähtee nousuun jo vuonna 2005 eli vuotta aikaisemmin kuin tasepohjainen konservatiivisuus lähtee laskuun.

Kuvio 16. Konservatiivisuuksien suhde maittain

Selkeää negatiivista korrelaatiota tuloslaskelmapohjaisen ja tasepohjaisen konservatiivisuuden väliltä ei siis löytynyt. Tämä tarkoittaa, ettei läpinäkyvyyden oletetun kasvun puute tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden osalta ole selitettävissä tasepohjaisen konservatiivisuuden muutoksella.

3.4 Keskustelua tuloksista

Tutkimuksen tarkoituksena oli siis selvittää, onko listattujen pohjoismaalaisten yritysten tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys parantunut IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen. Aiemmissä tutkimuksissa mm. Virtanen (2008) on todennut tilinpäätösinformaation laadun parantuneen IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen, samansuuntaisia tuloksia saivat Daske ja Gebhardt (2006) omassa tutkimuksessaan, joka koski Itävallan, Saksan ja Sveitsin yrityksiä, jotka olivat ottaneet käyttöönsä vapaaehtoisesti tai lainsäädännön pakottamana kansainväliset tilinpäätösstandardit, joko

IFRS:n tai U.S. GAAB:n. Tilinpäätösten laadun todettiin parantuneen merkittävästi aikaisempaan verrattuna erityisesti niiden yritysten osalta, jotka olivat ottaneet käyttöönsä IFRS standardit. (Daske et al. 2006, 493-494)

Ensisijaisena tutkimusongelmana oli, onko pohjoismaalaisten listattujen yritysten tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys parantunut IFRS standardeihin siirtymisen jälkeen. Läpinäkyvyys muodostuu oikea-aikaisuudesta ja konservatiivisuudesta, joten ensiksi täytyy tutkia, mitä muutoksia näissä läpinäkyvyyden ominaisuuksissa on tapahtunut IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen.

Oikea-aikaisuutta on tutkittu jo vuonna 1968 Ballin ja Brownin toimesta ja tässä tutkimuksessa laskentatoimen tuloksella todettiin olevan matala oikea-aikaisuus ja tästä johtuen vähän arvomerkitystä. (Ball et al. 1968, 176-177) Myös myöhemmissä tutkimuksissa on todettu taloudellisen tuloksen sisältyvän laskentatoimen tulokseen jälkeen jäävästi jatkuvasti. (Ding et al. 2006, 94) Oikea-aikaisuuden trendiä on tutkittu ranskalaisten yritysten osalta ja selkeää trendiä oikea-aikaisuuden suhteen ei löytynyt vaan se on vaihdellut molempiin suuntiin eli oikea-aikaisuus ei parantunut tarkastelujakson aikana huolimatta syvistä laskentatoimen muutoksista. (Ding et al. 2006, 93-106) Samanlaiseen tulokseen päädyttiin tässä tutkimuksessa eli koko tarkastelujakson aikana oikea-aikaisuus on vaihdellut molempiin suuntiin ja IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen se on jopa lähtenyt laskuun. Tämä voi johtua esimerkiksi uusien laajojen standardien käyttöönoton alkuvaikeuksista. Tulokset olivat samanlaisia myös jaettaessa yritykset taseen avulla suuriin ja pieniin. Maiden väliltä löytyi eroja. Suomen ja Ruotsin osalta löytyi viimeisten parin vuoden ajalta laskeva trendi oikea-aikaisuudessa, Norjalla ei selkeää trendiä löytynyt vaan oikea-aikaisuus vaihteli molempiin suuntiin, Tanskan oikea-aikaisuus taas on ollut nousussa viimeiset pari vuotta. Nämä erot voivat johtua IFRS-standardien käyttöönoton alkuvaikeuksista, eri kielikäännösten eroista ja eroista pääomamarkkinoilla.

Tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden esiintymistä on tutkittu useissa eri tutkimuksissa. Dimitropoulos et al. (2008) totesivat, että tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta esiintyy Kreikan laskentatoimen ympäristössä. Samanlaisia tuloksia on saatu myös useassa muussa tutkimuksessa, jotka ovat koskeneet eri maita. Ding et al. (2006) tutkivat tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden trendiä koskien ranskalaisia yrityksiä. Tutkimuksessa vuosilta 1990 – 1999 tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden todettiin olevan trendiltään nouseva tarkastelujakson aikana, vaikka lopussa oli taas selkeää laskua. Myös tässä tutkimuksessa todettiin tuloslaskelmapohjaista konservatiivisuutta esiintyvän pohjoismaisten yritysten osalta konservatiivisuuden mittarin β_3 ollessa positiivinen jokaisena tarkasteluvuonna. IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen trendi on aluksi ollut laskeva, noustun kuitenkin tarkastelujakson lopussa huomattavasti. Tämä voi johtua maailmaa kohdanneesta rahoituskriisistä, joka aiheutti yleisesti pörssikurssien laskua ja täten tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden laskukaavassa olevan tuotto muuttujan miinusmerkkisyyttä. Lisäksi tutkimuksessa tutkittiin tuloslaskelmapohjaisen ja tasepohjaisen konservatiivisuuden välistä negatiivista korrelaatiota. Koko tarkastelujakson ajalta korrelaatiota ei löydy, mutta jakson lopussa tuloslaskelmapohjaisen konservatiivisuuden noustessa rajusti on tasepohjainen konservatiivisuus laskenut jyrkästi. Tasepohjaisen konservatiivisuuden lasku taas voi johtua yritysten markkina-arvon laskusta rahoituskriisin johdosta, joten yhden vuoden osalta ei voida vetää johtopäätöksiä esimerkiksi IFRS-standardien vaikutuksista tähän asiaan.

Oikea-aikaisuutta ja konservatiivisuutta tutkittiin vielä jakamalla aineisto MTB:n suhteen pieniin ja suuriin yrityksiin. Oikea-aikaisuuden osalta voitiin todeta MTB:n vähentävän oikea-aikaisuutta. Konservatiivisuuksien osalta vastaavaa yhteyttä ei löytynyt. Tästä voidaan päätellä, että yritykset, jotka arvostavat taseensa mahdollisimman markkina-arvoisesti, pyrkivät myös oikea-aikaisempaan informaation julkittamiseen.

Dimitropoulos et al. (2008) mukaan niiden yritysten voiton katsotaan olevan läpinäkyvää, joiden oikea-aikaisuus on korkeaa ja konservatiivisuus matalaa. Tämän perusteella läpinäkyvyyden voitaisiin katsoa lisääntyneen IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen, jos oikea-aikaisuuden trendi olisi nouseva ja konservatiivisuuden laskeva. Oikea-aikaisuuden osalta tutkimuksessa ei kasvavaa trendiä löytynyt koko aineistoa tutkittaessa, tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus taas lähti laskuun siirryttäessä IFRS-standardeihin, mutta laskusuunta kääntyy nousuksi tarkastelujakson lopulla. Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, ettei läpinäkyvyys ole lisääntynyt IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen. Tarkastelujakso sijoittuu kuitenkin heti ensimmäisiin neljään vuoteen siirtymisen jälkeen ja tuloksiin voi vaikuttaa standardien käyttöönoton alkuvaikeudet sekä euroaluetta ja Yhdysvaltoja kohdannut rahoituskriisi tarkastelujakson loppu puolella.

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyden mahdolliset muutokset pohjoismaalaisten listattujen yritysten siirryttyä käyttämään IFRS standardeja. Läpinäkyvyys muodostuu tilinpäätösinformaation oikea-aikaisuudesta ja tuloslaskelmapohjaisesta konservatiivisuudesta. Lisäksi tutkittiin tasepohjaisen konservatiivisuuden mahdollista vaikutusta läpinäkyvyyteen konservatiivisuuksien negatiivisen korrelaation kautta. Tutkimuksia koskien nimenomaan tilinpäätösinformaation läpinäkyvyyttä ei ole tehty kovinkaan paljoa. Oikea-aikaisuutta ja molempia konservatiivisuuksia taas on tutkittu huomattavasti enemmän.

Kansainvälisesti suurimmat erot läpinäkyvyyden suhteen muodostuvat eri tilinpäätösstandardeista sekä lainsäädännöstä ja lisäksi kulttuurilla on joissain maissa huomattava vaikutus. Standardeja pyritään kuitenkin yhdenmukaistamaan, jotta nämä erot poistuisivat. Monissa maissa ainakin listatut yritykset tekevät tilinpäätöksen joko IFRS standardien tai U.S. GAAP:n mukaisesti ja lisäksi IFRS standardeja ja U.S. GAAP:a pyritään lähentämään keskenään.

Tutkimuksessa selvitettiin ensiksi kirjallisuuden pohjalta, mitä läpinäkyvyys ja sen ominaisuudet, oikea-aikaisuus ja tuloslaskelmapohjainen konservatiivisuus ovat ja kuinka läpinäkyvyys on mahdollista saavuttaa. Lisäksi käsiteltiin tasepohjaista konservatiivisuutta ja sen suhdetta tuloslaskelmapohjaiseen konservatiivisuuteen. Tämän jälkeen suoritettiin empiirinen osuus kvantitatiivisena tutkimuksena, jossa käytettiin regressioanalyysiä. Tutkimuksen tuloksista selviää, ettei selkeää trendiä oikea-aikaisuuden oletetusta lisääntymisestä IFRS-standardien käyttöön oton jälkeen löydy. Konservatiivisuuksien taas oletettiin vähentyvän IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen, mutta tutkimuksen perusteella näidenkään osalta selkeää laskevaa trendiä ei löytynyt. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan

siis katsoa, ettei pohjoismaalaisten listattujen yritysten tilinpäätösinformaation läpinäkyvyys ole lisääntynyt IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen. Tähän ovat vaikuttaneet mahdollisesti muun muassa aiemmat jo opitut tilinpäätöskäytännöt, standardien monimutkaisuus ja käyttöönoton alkukankeudet.

Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla tutkia oikea-aikaisuuden ja konservatiivisuuden vaikutusta esimerkiksi yrityksen osakkeen keski-tuottoon tai oman pääoman kustannuksiin. Näin voisi selvittää, onko pa-remman läpinäkyvyyden tavoittelu yrityksen kannalta kannattavaa. Aiem-pia tutkimuksia näistä on tehtykin, mutta ei pohjoismaalaisten yritysten suhteen.

LÄHTEET

Agami, A. & Monsen, N. (1995) An appraisal of efforts by the Nordic Countries toward accounting standards harmonization. *Journal of International Accounting Auditing & Taxation*, vol. 4, 185-203.

Alford, A., Jones, J., Leftwich, R. & Zmijewski, M. (1993) The relative informativeness of accounting disclosures in different countries. *Journal of Accounting Research*, vol. 31, 183-223.

Ball, R. & Brown, P. (1968) An empirical evaluation of accounting income numbers. *Journal of Accounting Research* vol. 6, nro. 2, 159-178.

Ball, R., Kothari, S. P. & Robin, A. (2000) The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 29, 1-51.

Ball, R., Robin, A. & Wu, J. S. (2003) Incentives Versus Standards: properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 36, 235-270.

Basu, S. (1997) The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 24, 3-37.

Beattie, V., McInnes, B. & Fearnley, S. (2004) A methodology for analysing and evaluating narratives in annual reports: a comprehensive descriptive profile and metrics for disclosure quality attributes. *Accounting Forum*, vol. 28, 205-236.

Beaver, W. H. & Ryan, S. G. (2005) Conditional and unconditional conservatism: concepts and modelling. *Review of Accounting Studies*, vol. 10, 269-309.

Blake, J., Fortes, H., Gowthorpe, C. & Paananen, M. (1999) Implementing the EU accounting directives in Sweden - practitioners' views. *The International Journal of Accounting*, vol. 34, 421-438.

Brackney, K. S. (1999) Annual earnings announcement timeliness and investors' private information acquisition incentives. *Journal of Accounting and Finance Research*, vol. 7, 40-48.

Busacca, G. A. & Maccarrone, P. (2007) IFRSs and accounting for intangible assets: the Telecom Italia Case. *Journal of Intellectual Capital*, vol. 8, 203-328.

Bushman, R., Chen, Q., Engel, E. & Smith, A. (2004) Financial accounting information, organizational complexity and corporate governance systems. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 37, 167-201.

Daske, H. & Gebhardt, G. (2006) International financial reporting standards and experts' perceptions of disclosure quality. *Abacus*, vol. 42, nro 3/4. 461-498.

Ding, Y. & Stolowy, H. (2006) Timeliness and conservatism – Changes over time in the properties of accounting income in France. *Review of Accounting and Finance*, vol. 5, nro. 2, 92-107.

Dimitripoulos, P. E. & Asteriou, D. (2008) Timeliness, conservatism and financial transparent firms under the Greek accounting setting. *Review of Accounting and Finance*, vol. 7, nro. 3, 252-269.

Ewer, S. R. (2007) Transparency and understandability, but for whom? *The CPA Journal*, vol. 77, nro. 2, 16-22.

Feltham G. A. & Ohlson J. A. (1995) Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities. *Contemporary Accounting Research*, vol. 11, nro. 2, 689-731.

Francis, J., LaFond, R., Olsson, P. M. & Schipper, K. (2004) Costs of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, vol. 79, nro. 4, 967-1010.

Gassen, J., Fülbier, R. U. & Sellhorn, T. (2006) International differences in conditional conservatism – the role of unconditional conservatism and income smoothing. *European Accounting Review*, vol. 15, nro. 15, 527-564.

Gigler, F. B. & Hemmer, T. (2001) Conservatism, optimal disclosure policy, and the timeliness of financial reports. *The Accounting Review*, vol. 76, 471-493.

Givoly, D. & Hayn, C. (2000) The Changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative? *Journal of Accounting and Economics*, vol. 29, 287-320

Hakansson, N. H. (1977) Interim disclosure and public forecasts: an economic analysis and a framework for choice. *The Accounting Review*, vol. 52 (April), 196-416.

Hayn, C. (1995) The information content of losses. *Journal of Accounting & Economics*, vol. 20, 125-153.

Jindrichovska, I. & McLeay, S. (2005) Accounting for good news and accounting for bad news: some empirical evidence from the Czech Republic. *European Accounting Review*, vol. 14, 635-655.

Kanagaretnam, K., Mestelman, S., Nainar, K. & Shehata, M. (2009) Trust and reciprocity with transparency and repeated interactions. *Journal of Business Research*, 1-7.

King, C. G. (1999) The measurement of harmonization in the form and content of the auditor's report in the European Union. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, vol. 8, 23-42.

La Porta, R., Lopez-De-Silanes, F. & Shleifer, A. (1997) Legal determinants of external finance. *The Journal of Finance*, vol. 52, 1131-1150.

Lara J. M. G. & Mora A. (2004) Balance sheet versus earnings conservatism in Europe. *European Accounting Review*, vol. 13 nro. 2, 261-292

Lev, B. (1988) Toward a theory of equitable and efficient accounting policy. *The Accounting Review*, vol. 63, 1-22.

Low, M., Davey, H. & Hooper, K. (2006) Accounting scandals, ethical dilemmas and educational challenges. *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 19, 222-254.

Lund, J. & McLuckie, J. (2007) Labor organization financial transparency and accountability: a comparative analysis. *Labor Law Journal*, vol. 58, 251-266.

Roychowdhury, S. & Watts, R. L. (2007) Asymmetric timeliness of earnings, market-to-book and conservatism in financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, vol. 44, 2-31.

Virtanen, A. (2006) Siirtyminen suomalaisesta tilinpäätöksestä kansainväliseen IFRS-tilinpäätökseen – paraniko tilinpäätöksen laatu ja saavutettiin-ko vertailukelpoisuus. *Tilintarkastus*, 1/2008, 20-27.

Watts, R. L. (2003) Conservatism in accounting - Part I: Explanations and implications. *Accounting Horizons*, vol. 17, nro 3, 207-221.

Zarb, B. J. (2006) The quest for transparency in financial reporting – should international financial reporting standards replace U.S. GAAP? *The CPS Journal*, vol. 76, nro 9, 30-33.